

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 1-363-61.ELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGÓ
FÉLÉVRE 10 PENGÓ

Tagavatás

volt a pesti Chevrában. Öt év után ismét megnyíltak a zárt kapuk, hogy beléphessenek rajtuk a zsidó jótékonyosság és emberszeretet hajlékába azok, akik oda bekívánczolnak. És jöttek sorjában a kis, szürke polgárok, szatócsok és ügynökök, iparosok és kereskedők, tisztviselők és kézművesek, főnökök és alkalmazottak. Jöttek az intellektuellek: papok és bírák, orvosok és ügyvédek, tanárok és tanítók, írók és újságírók, színészek és muzsikusok. Jöttek mind, szegények és gazdagok, azok, akik kapni akarnak és azok, akik adni fognak. Jöttek sokan, akik most ébredtek csak a zsidó sorsközösség tudatára, a kötelességteljesítés és segítségvárás lázában.

A világ egy részét az antiszemitizmus mesterségesen felidézett vihara rázza és a viharesinálók dörgő frázisai között gyakran szerepel a zsidók világszervezeteinek meséje; a világszervezeteké, melyek minden pénzt, hatalmat, elhelyezkedési lehetőséget kezükben tartanak. Nos, ha vannak zsidó világszervezetek, a chevrák intézménye azok közé tartozik. Nincs a világnak olyan zsidóklakta zúga, ahol ne dolgozna esendően elvonultan, áldást terjeszt maga körül a chevra. De milyen szent feladat az, melyet teljesít! Eltemetni a halottakat, vigaszt nyújtani a gyászolóknak, gyógyulást a betegeknek. Nem a zsidó betegeknek, nem a zsidó szülőkölődőknek, hanem a szegényeknek, a betegeknek, mindenkinek, akinek szüksége van rá. És mélyíteni a vallássságot, a tradíciók tisztelétét, az emberi szolidaritás érzését, táplálni a magasabb erkölcsi érzést, mely abban a tanításban ölti magára az szavak testét: „Szeresd felebarátodat, mint tennmagadat!”

A chevrák mutatják meg a zsidóság lelkét és erkölcsi fogalmát.

Zsidókérdés a parlament előtt

Nem foglalkozunk politikai kérdésekkel s ha megemlékezünk azokról a felszólalásokról, melyeket nemrégiben a parlamentben és egyebütt hallottunk a zsidókérdésről, úgy ezt nem politikai szempontból tesszük, s nem kívánunk hozzászólni a kérdéshez semmiféle pártfelfogás alapján. Egyszerűen a zsidóság önkéntelen érzéseinek akarunk hangot adni, amint azok szavakba kívánczolnak most, a költségvetési vita érdekes felszólalásai nyomán.

„Van-e zsidókérdés?” Így vetették fel a problémát számosan és voltak, akik ebben a kérdésfeltevésben már benne látták a feleletet is. *Mit jelent voltaképpen maga a kérdés?* Bizonyos felfogás szerint azt, hogy Magyarország egyik megoldandó szociális problémája az ú. n. zsidókérdés, vagyis az a helyzet, hogy a zsidóság átlagának magasabb a vagyoni és életnívója, mint a magyarságé általában. Ez tehát a „zsidókérdés” és ennek megoldása, temperamentum és egyéni felfogás szerint, vagy kényszereszközökkel, vagy legális rendszabályokkal, vagy a szelíd rábeszélés eszközeinek igénybevételével, de mindenképpen a társadalmi elhelyezkedés nivellálása, tehát mindenképp a zsidóság bizonyos életlehetőségeink elvétele.

A mérsékelt felfogást maga *Darányi* miniszterelnök és *gróf Bethlen* István képviselte, az előbbi szegedi beszédében, az utóbbi a

parlamentben, a költségvetési vita során mondott beszédében. Bizonyos árnyalatnyi eltérések ellenére a két beszéd tendenciája egészen hasonló volt. Ugy a miniszterelnök, mint nagynevű elődje, a legális megoldások talaján mozgott és *eleve kizárt minden, a törvényességgel és alkotmányossággal ellenkező megoldást*, amit a zsidóság természetesen megnyugvással és köszönettel fogad, hiszen a mai időben a törvénytelen és alkotmányellenes módszereknek is igen sok szószólója van. Azonban másfelől úgy a miniszterelnök, mint Bethlen gróf felfogása — és hozzá tehetjük, a kormánypart túlnyomó részéé is — az, hogy van zsidókérdés a szó fenti értelmében, hogy tehát valamilyen törvényes módon, de leginkább a *zsidóság önkéntes felreállása révén* meg kellene nyitni az elhelyezkedés „egyforma” sanszait a keresztény magyar középosztály számára is.

Ez a felfogás a zsidóság széles rétegeit mélyen megdöbbenette. Megértjük, ha a szokásos antiszemitizmus képviselői tekintik a zsidóságot zavaró elemnek, amelyet valamilyen módon ki kell szorítani bizonyos életlehetőségekből, hogy ezek az ország keresztény többségének jussanak. Azonban mélyen megdöbbenő, ha ez a felfogás az antiszemitizmus, vagy nemzeti szocializmus hangjától és módszereitől merőben független formában jelentkezik, mint tisztán

Ha a nem zsidó a zsidóságot meg akarja ismerni, ismerje meg a chevrákat és működésüket. Amit bennük találni fog: az a zsidóság igazi énje. Ez az én pedig csak tiszteletet, megbecsülést és megér-

tést parancsolhat. Mi pedig legyünk büszkéek a chevra intézményére, mert miként mi adtuk a világnak tóránkban a Törvényt, úgy adtuk chevránkban az emberszeretetet, az embertestvér szeretetét.

objektív és szociális szükségserűség által megokolt óhaj.

Miről van voltaképp szó? Nem akarunk meddő tiltakozáshoz fogni az ellen az állítás ellen, hogy van zsidókérdés. Hogy sokan úgy érzik, hogy van, már ezzel meg is született a kérdés s ezért kár volna arról vitatkozni, hogy van-e, vagy nincs. De azt mindenesetre határozottan ki kell mondanunk, hogy *ha van zsidókérdés, úgy az része az általános társadalmi kérdésnek, és sem megoldani, sem tárgyalni nem lehet helyesen egyoldalú feljegyzések és kiragadott részeket alapján.* Ha „aránytalan” van a keresztyénekek és zsidók vagyoni és jövedelmi viszonyai között, elsősorban azt kell megállapítani, *miben áll ez az aránytalanság és honnan származik.* Az aránytalanságnak, amelyről különben túlzott számokat hallunk, két oka van: egyik a magyar nép széles rétegeinek, körülbelül egyharmadrészeinek (a földművelő vagyontalan rétegnek) rendkívül alacsony élet-színvonala, másik a zsidóság felső rétegének, a zsidó pénz- és ipari „arisztokráciának” nagy vagyona és előnyös jövedelmi helyzete. Nyilvánvaló: *ha egyszerűen felekezetek szerint vagyoni és jövedelmi átlagokat számítunk ki, mutatkozni fog bizonyos aránytalanság a zsidók javára, különösen, ha nem vesszük tekintetbe a földtulajdont, amely legnagyobb részben nincs zsidó kézen.* Azonban az ilyen statisztikai módszerek nem vezetnek helyes megoldásokhoz. Egyszerűen azért nem, mert ezzel a módszerrel éppen azokban a pontokban nem lehet változást előidézni, ahol a szélsőségekkel találkozunk: *sem a három millió nincstelen magyar, sem a tízezer gazdag zsidó helyzete nem változik meg, legkevésbé fogják a tízezer gazdag zsidó vagyonát a 3 millió szegény keresztyén között felosztani s ha megtennék, azzal sem változtatnának az utóbbiak sorsán semmit; hanem egyszerűen ott vonják el a zsidóság életlehetőségeit, ahol az életviszonyok és lehetőségek tekintetében a zsidóság semmiképp sincs előnyben, sőt bizonyos igen jelentős hátrvédeknek tökéletes híjjával van: a dolgozó középosztályban. Az „aránytalan” van, ha van, nem a zsidó szótés, vagy akár a zsidó orvos és mérnök vagyoni helyzete s a keresztyén középosztályé között áll fenn; sőt, ha vannak itt zsidó si-*

kerék, ezek a fokozott munkafeladat követelményei, mert a zsidó középosztály gyermekei sem itt-ott örökölt földesekére, sem állami protekcióra nem számíthatnak és ma már az ú. n. zsidó nagytőke vállalatai sem szívesen alkalmazták őket. Az „aránytalan” szülő tétel tehát nem az aránytalanságok és nem a szélsőségek ellen nyer alkalmazást a gyakorlatban és nem a nincstelen keresztyén magyarság sorsát javítja, nem is a zsidó vagyont szünteti meg, amit különben azért sem lehet megtenni, mert a tőke magántulajdonban van és a magántulajdonon alapuló rendszerben nem lehet elkobozni. Végeredményben tehát *azokat sújtja ez a politika, akik semmiféle aránytalanság előnyeit nem élvezik; akiket semmiképp sem lehet kizsákmányolóknak nevezni; akiknek életküzdelme éppoly kemény, mint a munkanélküliségtől sújtott keresztyén középosztályé, ha helyzetük jellemző vonásai olykor mások is; dolgozó embereket, akiknek munkája éppen úgy szolgálja a közt, mint bárki másé.*

Az „aránytalan” jelszava mellett találkoztunk a vitában a „beözönlés” vádjával is. Hogy a zsidók, mint Bethlen gróf is mondtotta, „elözönlöttek” bizonyos pályákat, vagy hogy bevándorlásuk nagy mértéke folytán elszaporodtak, — e megállapítások híjjával vannak minden komoly alapnak. *A zsidók azokat a pályákat „özönlötték el”, amelyekre kizsákmányoltak más pályákról; s az érvényesülés*

alapjait maguk teremtették meg. Az újabkori kapitalisztikus fejlődés módját persze az előbb említett egyik statisztikai végtel, a gazdag zsidóság kialakulására, de még ez a folyamat is százezer-nyi új munkaalkalom és egzisztencia megalapításával volt kapcsolatos. És semmiképp sem szolgálta a társadalmi igazságosságot oly egzisztenciák elkobozása, melyek nem más egzisztenciák elnyomása vagy kisajátítása révén jöttek létre. Kapcsolatos ez utóbbi váddal a zsidók „beözönlésének” gyakran hangoztatott, de szintén hamis tétele is: tény, hogy a zsidó bevándorlás a múlt század közepe óta szünetel Magyarországon s hogy 1870 óta több mint százezer a zsidóság bevándorlási deficitje, azaz ennyivel több a zsidó kivándorlók, mint a bejötték száma.

Végezetül csak ennyit fűzhetünk hozzá tanulságnul a lezajlott érdekes, de sokban kiábrándító vitához: hogy van „zsidókérdés”, ez csak azért baj, mert legnagyobb-részt helytelen megállapítások és elhibázott célkitűzések alapján keresik a megoldását. Attól, hogy a dolgozó, küzködő zsidó polgár kenyerét és állásait elveszik, nem fog megjavulni a három millió nincstelen magyar sorsa és a gazdag zsidók vagyona sem fog szociálisan szétaradni a nélkülözhető rétegek közt. Akik igazságra hivatkoznak, lássák meg az igazságot. Különösen oly kérdésben, ahol annyira közeli a demagóg frázisok veszedelme.

A zárszámadás és mérleg titkai

A Csáky-utcai ingatlan rejtelve

Számadás a maceszüzemről — Mi van a kasrusz bevételekkel

Irta: Hámos Gyula

Most tárgyalják a képviselőházban az állami költségvetést. A fővárosi zárszámadást is ebben a hónapban tárgyalták. Általános és részletes hozzászólások hangzottak el ez alkalommal, melyekről a nyilvánosság a sajtó útján vehetett tudomást. Ez adta nekünk az impulzust, hogy tanulmányozzuk a pesti hitközség zárszámadását és indokolását, illetőleg azt a szellemet, ahogyan azt összeállítják s kritika tárgyává tegyünk, hogy a felekezeti közvélemény egyszer tudomást szerezzen már arról a gazdálkodásról, melyről tárgyilagos

kritikát nem volt alkalma hallani.

Előttünk fekszik a pesti hitközség 1935. évi zárszámadása és indokolása, amely hivatva volna hű képét adni a hitközség gazdasági működésének. Ez a zárszámadás sok mindenről ad felvilágosítást, ugyanakkor azonban sok dolgot hagy homályban a hitközség tagjai előtt. Ezekre a homályos tételekre kívánunk e cikk keretében rámutatni azzal az óhajjal, hogy az illetékesek egyenes és világos választ adjanak kérdéseinkre.

Előrebocsátjuk, hogy az egész zárszámadás szerkezete helytelen.

A hitközségre, mint vallási és erkölcsi közületre, fokozott felelősség hárul, hogy minden anyagi vonatkozású tételről számot adjon. A hitközségnek ugyanis nemcsak a törvénybiztosította bevételei vannak, hanem igen jelentékeny bevételét teszik ki az adományok, alapítványok és a hasznot hajtó üzemek és ingatlanok. Ezek a hasznothajtó üzemek és ingatlanok azonban nem olvashatók be a rendes bevételi források közé, hanem azokra nézve csakis egy *különszámadás* és ehhez tartozó eredménykimutatás nyújthat helyes tájékoztatást.

Kérdezzük tehát, miért nem tüntet fel eredménykimutatást a hitközség a *macesz-üzemről*, a *kasrusz* és *gabella* intézményről, a *bérvédelmet hajtó ingatlanokról*?

Miért nem állít fel önálló mérleg- és eredménykimutatást a 3 kórház, a Zsidó-kórház, Bródy-kórház és a Kaszab poliklinika közel másfélmillió pengő kiadási és ugyanily összegű bevételi forgalmáról? *Ezen kórház-üzemek ugyanis elsősorban a bevételekre alapozott vállalkozások és csak másodsorban karitatív intézmények.* Az eredménykimutatásokat nem pótolhatja a zárszámadáshoz tartozó indokolás, mely az áttekintést nem világosabbá, hanem egyenesen lehetetlenné teszi. Az indokolás száradata minden olyan adatra vonatkozik, ami a hozzáértőt nem érdekli, ellenben *gondosan elkerüli azon adatokat, melyek mindenkit érdekelnek.*

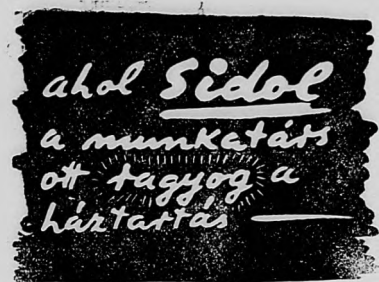
Most sorba vesszük azon tételeket, melyekre választ kívánunk kapni.

1. A zárszámadásban a macesz-üzem tiszta jövedelme 52.534 pengővel szerepel, ezt terheli az ingyen macesz 36.281 pengő összegű tétele, a tiszta haszon tehát 16.253 pengő volna. Ezzel szemben megállapítjuk, hogy 292.145 kg. lisztet használtak fel macesz-sütésre (ebből 294.284 kgr. maceszt termeltek) melynek nagybani beszerzési árát — csodálatos, hogy az indokolásban évről-évre elfelejtik ennek közlését — 30 fillérrel számítva, ez kerek összegben 88.000 pengő. Ehez — minthogy speciális üzemről van szó — 30 százalék előállítási és rezsköltséget, kitesz 26.400 pengőt, ez összesen 114.000 pengő. A hitközség a kereskedőnek kgr.-onkint 11, illetve 12 fillér jutalékot fizet,

az 1.40, illetve 1.50 pengő eladási ár után, ki e maceszt csak fix vásárolhatja s nem mint bizományi árut, ilyképen még a kockázatot is vállalja, ha esetleg nem tudná eladni. Mi a hitközségnek még további marget adva, nettó 1.20 pengővel számítjuk az eladási árat, kereken 294.000 kgr. macesznál 352.000 pengő mutatkozik, melyből a fentebb kimutatott kiadást levonva, 238.400 pengő haszon mutatkozik, mellyel szemben áll a hitközség által kimutatott 52.534 pengő, illetve 16.253 pengő tiszta haszon. A számoknak ilyen különös variációjára várjuk tehát a feleletet.

2. *A kasrusz-bevételek* (gabelladíj, vágatási díj, adóptlék) összege 266.000 pengő, a kiadások összege pedig 203.000 pengő. A kiadások között szerepel a gabellajegyek térítése fejében járó 82.800 pengő. Minthogy a térítési jegy az eladási ár 10 százaléka, a bruttó forgalom 828.000 pengő. Egyedül a gabella-díj bevételi összege 94.000 pengőben van megjelölve, ugyanakkor a térítési jegyekre 82.800 pengő kiadásba van helyezve, ami 11,200 pengő tiszta bevételt jelentene, vagyis a fentjelzett 828.000 pengőnek alig 1,4 százalékát. Ide vezet, amikor a szabályszerű eredménykimutatás helyett csak egyes kiragadott tételeket jelöl meg a zárszámadás. Ez a bevételi forrás tehát szintén tisztázást követel.

3. *A bérházakra és ingatlanokra vonatkozó kimutatás ép így hiányos.* Nem adja az ingatlanok egyenkénti értékét, hanem 9 ingatlan összértékét 849.000 pengőben jelöli meg. A bérvédelem feltüntetésének nyomát csak szétszórta és részben lehet feltalálni s eközben oly érthetetlen tételre bukkanunk, mint a Csáky-uteai bérháznál kimutatott jövedelemre, mely 15.000 pengővel van beállítva, viszont a templom bérösszege 12.750 pengő kiadásban szerepel. Hogyan, a templom bért fizet egy olyan szervnek, mely a templom miatt és a templomért van? Egyébként megjegyezzük, hogy az adóköteles budapesti ingatlanok átlagos forgalmi értéke az évi házbér 5—8-szoros összegének felel meg s a zárszámadás fogyatékossága feltűnő, ha az összingatlan vagyonból például a Csáky-uteai ingatlant kiemeljük. Várjuk ennek a

különös rejtvénynek is a megfejtését.

A zárszámadás indokolása a laikusban vegyes érzést kelthet, hogy az egyrészlől milyen körülméteknél, amikor 16, 20, 30 pengő többkiadást a 10.000 pengő és ennél nagyobb tételek mellett is felemlít és bőbeszédűen indokolja, hogy mely okból állott elő az előiránnyal szemben a túllépés. Másrészt azonban, amikor a lényegre nézve kötelező volna a részletezés, ott csupán apróbetűs megjegyzésekkel találkozunk. Így a 70.000 pengőt kitevő adományi összegből 21.700 pengőt *hitközségi célokra* számol el, 49.000 pengőt pedig *más célokra*, de hogy mely célokra, arról diszkrétén hallgat.

A *szubvenciók* tétele, melyben 1. V. alatt 26.000 pengő, 5/IV. cím alatt 32.600 pengő szerepel, az 1/VI. rendkívüli kiadások 59.000 pengős összegével 117.000 pengőre rüg. Itt is csak általánosan jelöli meg a kiadási tételeket, sehöl részletezést nem találunk.

61.500 adózó, több mint 2.200.000 pengő adókövetéssel, az adományozók a vallási előírást megtartók, mindannyian megkövetelhetik, hogy az általuk fenntartott vallási közület világosan és részletesen számoljon be a bevett összegekről.

Felekezeti közérdek, hogy az itt előadottakat a hitközségek vezetősége figyelembe vegye és a felvetett kérdésekre válaszát közölje.

Reméljük, hogy megjegyzéseink útmutatásul szolgálnak, hogy az 1936. évi zárszámadás, melynek összeállítását most van folyamatban, már ezeknek a figyelembevételével fognak megszerkesztetni. Világos, könnyen áttekinthető s objektív zárszámadást kérünk, mely annál is inkább érdeke az előjárásnak, mert a zárszámadásokért nemesak morálisan, hanem anyagilag is felelősek.

Rajniss és a zsidó magyar írók

Rajniss Ferenc, aki az antiszemita szövegek primhegedése, legutóbbi felszólalásában a zsidóval-lású vagy származású íróknak ront neki, akiket másodrangúaknak idegeneknek nyilvánít és aki ket szeretne a magyar irodalomból eltüntetni.

Ez azonban meddő kísérlet. A zsidó írók munkássága szerves része a magyar irodalomnak, az irodalomtörténet nem egy fényes lapját tölti meg, aki azt lebecsüli, magáról állít ki szegénységi bizonyítványt, aki azt akarja kitörölni az irodalomtörténetből, magát az irodalom történetének terebélyes fáját akarja kitépni gyökereitől.

Ki lehet-e törölni a magyar költők sorából Kiss Józsefet, hogy a legnagyobbat említsük? És csak úgy találomra ragadunk ki néhányat a poéták sorából *Somlyó* Zoltánt, *Emőd* Tamást, *Peterdi* Andort, *Várnai* Zsenit, *Feleki* Sándort, *Heltai* Jenőt, *Szilágyi* Gézát, *Szép* Ernőt, *Kemény* Simont, *Gelért* Oskárt, *Balás* Bélát, *Füst* Milánt, *Korvin* Hollós Lajost, *Lesznai* Annát, *Palágyi* Lajost? Tagadhatja-e józan ésszel ma valaki, hogy a jelenkori irodalom megteremtője Kiss József folyóirata „A Hét” volt?

De vessünk egy pillantást a próza művelőire is. Irhatunk-e magyar irodalomtörténetet *Ágai* Adolf úttörő munkásságának ismertetése nélkül? Megfelelkezhetünk-e a regényirodalom tárgyalásánál *Bródy* Sándorról, *Köbor* Tamásról, *Biró* Lajosról, *Kabos* Edéről, *Molnár* Ferencről, *Szomori* Dezsőről, *Heltai* Jenőről, *Révész* Béláról, *Hatvany* Lajosról, *Földi* Mihályról, *Erdős* Renéről vagy a legzamatosabb magyarságú, de speciálisan zsidó témákat feldolgozó *Ujvári* Péterről?

És a dráma terén nem alkottak a zsidószármazású írók nagyot és maradandót? Nem szereztek-e mesze az ország határain túl is dicsőséget és becsületet a magyar irodalomnak *Hugó* Károlytól a Madáchot remekül fordító *Mohácsi* Jenőig? Nem magyar szív lüktet *Dóczy* Lajos drámájának minden sorában, nem *Bródy* Sándor teremtette meg itthon a natura-

lista drámát, hogy helyet adjon később *Molnár* Ferencnek, *Lengyel* Menyhértnek, *Heltai* Jenőnek, *Szomori* Dezsőnek, *Földes* Imrének, *Szép* Ernőnek és a többieknek?

De nem folytatjuk a felsorolást, még csak annyit, hogy a nép ajkán élő legszebb dalok szerzője is három zsidó költő: *Sas* Náci, *Anyos* Laci és a most elhunyt

Bodrogi Zsiga. A magyar nép érzését fejezi ki „Kiűn a pusztán szántok, vetek”, és a többi szép feledhetetlen dal, a nép éneklí, mert érzi és tudja (anélkül, hogy a szerzőt ismerné) hogy a magyar nép minden fájdalma sír e dalokban.

Mit feleljünk tehát az ilyen oktalán, jogtalan és igaztalan támadásra? Feleljünk Adyval, aki imígyen szólott üldözőihez:

„Ki minket üldöz, szívét vágja ki,
Ki minket nem ért, önmagát
gyalázza”.

T. Zs.

Az eucharisztikus kongresszus és a zsidóság

XI. Pius pápa a 34. eucharisztikus kongresszust Budapestre engedélyezte. Mind a magyarországi katolikusságra, mind felekezeti különbség nélkül egész Magyarországra nagy jelentőségű és horderejű ez az elhatározás.

Szerédi Jusztinián, Magyarország bíboros hereceprimása, a katolikusság részére folyó évi június 23-án ünnepélyesen megnyitotta az eucharisztikus kongresszus lelkilég előkészítő szentétét: de ez az év azt a célt is szolgálja, hogy az egész világ figyelmét Magyarországra irányítsa, felkeltse hazánk iránt az érdeklődést a világ minden táján és kellően előkészülhessünk arra, hogy a legreálisabb számítás szerint is legalább félmillió ideérkező külföldi előtt országunkat ismertté és kedvelté tegyünk.

Ebből a munkából részt kér és ebben a munkában részt kíván venni a magyarországi zsidóság is

Mindott, ahol eddig eucharisztikus kongresszust tartottak, a zsidóság elismerésre méltó buzgalmat fejtett ki annak sikere érdekében. Nem megalkuvásból, nem is opportunitásból, nem is meggyőződés hiányából, hanem, mert az természetes következménye, — szinte vallásbéli parancsa — a

zsidóság világnézetének, amely világnézetnek egyik legjellemzőbb sajátossága: a *passzivitás és a másvallásúak elismerése*.

A zsidóság ugyanis nem térít, nem kívánja, hogy a kötelességteljesítésre „kiválasztott nép” terhes törvényeit átvállalja olyan, aki nem született zsidónak. De nem sajátítja ki kizárólagos joggal a maga számára Istennek országát, hanem a túlvilági boldogságban részesülőnek vall minden Egyistent imádó nemzsidót is, ha az Egyistent imádó összes vallások közös törvényeit, — amelyek azonosak a Noénak adott hét törvénnyel, — betartja. *Térítés helyett tehát a zsidó minden igyekezetével azon van, hogy pl. az Egyistent imádó keresztények vallásuk törvényeit tartsák be és ezt tőle telhetőleg elő is segíti.*

A zsidóságnak ezzel a világnézetével, ha nem is azonos, de hasonló célok — faji, nem, sőt bizonyos tekintetben felekezeti különbség nélkül az egész emberiség békéjéért — szolgál az eucharisztikus kongresszus is. A zsidóság világnézetéből következik tehát, hogy minden igyekezetével e kongresszusok sikere érdekében dolgozik és fáradozik.

A pesti izraelita hitközség el is határozta már, hogy összes intézményeit az eucharisztikus kongresszus rendelkezésére bocsátja. A magyarországi aut. orth. izraelita hitfelekezet tagjai — *dr. Stein* Artur kezdeményezésére — most alakítják meg a kongresszus ér-

Síremlékek
a legolcsóbb árban
Lőwy-nél Budán
H. Fő-u. 79. Tel: 1-515-81.
Fióközlét és telep III. Bécsi-út.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percre nyire.

dekében munkálkodni hivatott bizottságot.

Azonban, ha lehet, még fokozottabb kötelesség háramlik most a zsidóságra a 34. eucharisztikus kongresszussal kapcsolatban. Ez az első alkalom ugyanis, amikor lehetőség nyílik arra, hogy a zsidóság háálját és köszönetét rójja le azért az önfeláldozó támogatásért, amelyben a katolikus egyház a zsidóságot részesítette a nemzeti szocializmus üldözésével szemben. Egy Faulhaber bíboros haláltmegvető bátorsága örökké való dicsőséges példája az önzetlen szeretetnek, az emberi szolidaritásnak, a vallási elvhűségnek és a felekezeti közti türelmességnek, az eucharisztikus kongresszusok hirdette eszmék és célok megvalósításának.

Épp ezért a 34. budapesti eucharisztikus kongresszussal szemben a világ zsidóságának is vannak kötelességei. A zsidóság ezt a kötelességét teljesíteni is fogja, háálját le is rójja, ezzel a szeretet és békét hirdető eucharisztikus kongresszussal szemben, amelynek szellemében öt vészterhes időkben segítették és pártfogolták.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Vázsonyi János az orth. hitk. tisztviselőkért

A kultuszterea költségvetési vitájánál dr. Vázsonyi János országgyűlési képviselő felszólalásában a következőket mondotta: „Méltóztassanak megengedni, hogy a kultuszminiszter úr fennhatósága alá tartozó személyzeti kérdésekkel kapcsolatban egy speciális kérdést ajánljak a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr figyelmébe. Az orth. izr. hitközségi tisztviselők jogviszonyainak, különösképpen pedig nyugdíjügyének rendezettségére legyen szabad felhívnom a miniszter úr figyelmét. Hivatkozom a kultuszminiszter úr 230.005/1925. sz. 1929. évből való leiratára és arra kérem, hogy figyelmeztesse az aut. orth. izr. hitfelekezetet irodájá utján, hogy az 1930 május 6-án felállított nyugdíjintézetét működtesse, mert ez tényleges működését az év végéig meg nem kezdené, úgy intézkedni fog a társadalombiztosítási törvénynek a hitközségi tisztviselőkre való kiterjesztése iránt is.” Tisztviselői körökben a felszólalás általános megelégedést váltott ki és nagy reményeket fűznek hozzá.

Hajsza a „galiciánerek” ellen!

Írta: Dr. Rozsa Ignác

Sok szó esik ismét a galiciai zsidókról. Azt mondják, ezeknek bevándorlása és erkölcstelen üzleti elvei károsan befolyásolják a honi, jóviseletű zsidók helyzetét.

Ezt az érvelést az „etikai alapon” álló antisemiták hangoztatják. A „hatalmas” zsidók pedig hajlandók ezt kritika nélkül elfogadni és ők is nagy elkeseredéssel beszélnek a „galiciai” faj és hittestvéreikről, akik miatt nekik szenvedniök kell...

Mondjuk meg mindjárt, amit e cikk során bizonyítani akarunk: nem a „a hatalmas” zsidók szenvednek a „galiciái” néven elkönyvelt szegény zsidók miatt, hanem fordítva! A gyűlölet nem a „galiciáinak” miatt van, hanem éppen a korrekt, úri gondolkodású, modorban, erkölcsben, hazafiságban, a közéletért való áldozásban leginkább kimagasló zsidók ellen! Mert ezek gazdasági, szellemi és művészeti téren versenyeznek, sőt megesik, hogy — horribile dictu — vakmerően sikerüket is érnek el.

Minthogy azonban a gazdag zsidók ellen ez a gyűlölet nem mutatható meg hatásosan, azért kollektíve az egész zsidóságon és egyénenként a gyenge és védtelen zsidókon érvényesül az.

Ki merné bántani a vezérigazgatót, a gyárost, a földbirtokost, a háztulajdonost, a tudóst, a művészt, az elismert sportférfiút — a közvetlen retorzió vagy a törvény szankciójának veszélye nélkül?

Ellenben a zsidó kispolgár: a gyümölcsöt, gyufát, kocsikenőcsöt, ceetet vagy éppen kegyserkeket árusító „galiciánér”, az éjjel-nappal tanuló talmudista, a jótékonyagságból élő, letört zsidó egzisztencia megsértése, megalázása ma semmi rizikóval nem jár.

A gazdag zsidó egyénileg nem igen érzi a gyűlöletet. Azonban a kollektív támadás miatt ő sem tudja élvezni szorgalommal és tehetséggel megszerzett gazdasági és kulturális előnyeit. Ezért haragja és elkeseredése még nagyobb mé-

tékben fordul a kis zsidók ellen, mint az antisemitáké ő ellene. „Miért kell nekem azok miatt a „galiciáiak” miatt szenvednem?” — kiált fel kényelmes karosszékében, gyönyörűen berendezett lakostúlyában. S nem veszi észre, hogy éppen a művészi ízléssel berendezett lakostúlya miatt szenved az a 10–15 szegény zsidó, aki az ő házában szoba-konyhás lakásban küzd az életéért, hogy nagy családjának megkeresse a száraz kenyeret.

Nem a társadalmi előkelőség szenved, a minden utcagyerek által eltanácsolt galiciái miatt, hanem ez ő miatta... mert *kit neveznek galiciáinak? Akít rizikó nélkül lehet elgáncsolni és akire minden bajt rá lehet fogni.*

A Galiciából származó keresztény, aki előbb kap munkát a zsidó gyárosnál, annak a zsidó munkástársának, akivel összekülönbözik, rögtön galiciái származását veti a szemére, még ha annak ősei évszázadok óta a magyar rögtöt művelik is.

A segédházfelügyelőné, az úgynevezett viciné, aki a hatalmas háziúr „kapui között tartózkodik”, irigylí ugyan az árja vagy turáni háztulajdonost is, de ebbe beletnyugszik, mint Isten rendelésébe. De a zsidó háztulajdonost nemcsak irigylí, hanem gyűlöli is, mert erre nevelték otthon, az elemi iskolában, az életben. A házban lakó zsidó lakó hideg- és melegvizet fürdőszobája ellenére is csak egy b. zsidó marad a sohasem fürdő viciné előtt, mert ezt a sok szépet és jót tőle esalta el. Így nevelték...

Azonban érzelmeit nem nyilváníthatja kenyéradójával, sokszor jótévedőjével szemben, tehát a házban megforduló zsidó házalóra, öszeresre, koldusra hányja gyűlölete szennyesét. Fiai házon kívül hangos antisemita vezérek. Ők azok, akik az elemiben haját húznak és tollal szurkálnak, a középiskolában gáncsolnak és boxolnak, az egyetemen verekednek és az utcán a bunkót használják.

Minderről a zsidó háztulajdonos, általában, a gazdag zsidó nem tehet. *Nem mondhat le vagyonáról, állásáról, jövedelméről csak azért, hogy az antisemiták irigységét magára ne vonja. De gondolja meg,*

Gyermek és diákküldülő a Svábhegyen.

Subalpin, klimatikus gyógyhatású vidéken, 1700 négyzetgöles parkban, dr. Frenkel Bernát vallás-tanár **Zsidó nevelőintézetében.** Prospektus dímentes. XIV. Szabó József ucca 14. Telefon: 135—471. sz.

hogy mielőtt elveszítené a vagyonát, ő is rögtön megérezné, hogy „galíciai”.

Ha ártatlan is a gyűlölet felkelésében, ismerje el legalább, hogy a „galíciai” még ártatlanabb nála. *Ne álljon ő is az üldözök közé.* Gondolja meg, hogy az ő elődei épp olyan földönfutók voltak, akik nem kalandból, vagy nyereségvágyból jöttek ide, hanem kényszerből: üldözöttség vagy az éhhálalra ítélet elől menekülve.

A befolyásos zsidó ne vegyen részt elnyomott testvérei üldözésében! Ez az igazság követelménye és az ő érdekében is áll, mert ha az antisemiták programja győz, rá elsősorban kerül a sor és nemcsak rá, aki még legalább névleg zsidó, hanem kitért hittestvéreire is.

A gazdag zsidó éljen egyszerűen, puritánul, önmegtartóztatóan! Így teheti a legnagyobb szolgálatot önmagának és hittestvéreinek. De ez nem elég! Az egyszerű életmódon megtakarított összeget fordítsa a zsidó nyomorogók felségítésére, az elűzött diákok nevelésére, a zsidó irodalom és művészet ápolására, a zsidó önértéket tápláló és a zsidó tudományt terjesztő lapok támogatására és a zsidó intézmények meg erősítésére. Ha így tesz, csökkentti az irigységet és a gyűlöletet maga ellen és nagyobbítja a zsidó tömegek ellenálló erejét a végpusztulással fenyegető gyűlölet-hullámmal szemben.

Ne engedje, hogy az ő zsidótlanságát által felszított irigység tüze, azokat eméssze, akik a zsidó tanok örökéletű eszméi szerint élnek. Mert „nem a vallás, hanem a faj” a gyűlölet jellegéje. A vallást, a szegények drága kincsét nem bántják, ahhoz nem nyulnak, nem nyerne vele semmit! A fajt, a kiváló vagy gazdag zsidó képviseli előttük... Aki már nem ad semmit a vallásra és akin már nem látszik a faji jelleg. Ne bizza el magát a mimikris gazdag. Az ellenség nem a lát-szatra ad. Fel van jegyezve minden gazdag zsidó neve. Ezen a listán nem a bevándorolt „hunokkások” szerepelnek, hanem az évszázadok óta megtelepedett, tisztességes, iparral, kereskedelemmel, vagy szellemi munkával vagyont és megbeesülést szerző, beretvált zsidók.

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fixessen elő!

A zsidra margójára

Sölách

Irta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi.

„Vájáhász Kolév esz hoom el Móseh vajómer oláh uááleh vjövásnu ószoh ki jöchol nuchálloh — És Káleb esendesíté a népet Mózes irányában és azt mondja vala: Bátoran fölmehetünk és elfoglalhatjuk azt a földet, mert kétség nélkül megbírnunk azzal.”

„Tórasz hasém tömimóh — mondja a zsoldáros — az Örökkévaló Tórája tökéletes.” Tanulságos minden ízében úgy valláserkölesi, mint elbeszélő részében. Nagyszerű tanulságot tár elébünk a kémei történetében. A kémei egy része csüggetően tér meg szentföldi útjáról: Nem tudjuk majd elfoglalni azt a földet, erős nép lakja, Anák óriási fiait is láttuk ott, a városok is meg vannak erősítve s ekkor előlép Káleb s esendesíti a háborgó népet s azt mondja: Csüggedésnek helye nincs, mi fölmegyünk s elfoglaljuk azt a földet, bírnunk fogunk az ellenséggel.

És Izrael elfoglalta a Szentföldet. Tehát ez a történet napjainkbeli küzdelmeinkre s vívódásainkra, rávilágítva az útra, amelyen járunk kell. A régi Kanaánt elvesztettük. De van nekünk egy láthatatlan szellemi Kanaánunk, a mi szent s dicső vallásunk, melyet újra s újra meg kell hódítani, mert újabb s újabb támadás, ostrom éri. A föld majd minden pontján újabb s újabb szenvedés zudul Izraelre sorvasztva, gyengítve erejét. De Izraelnek tanulnia kell elődei történetéből. Milyen kétesnek, bizonytalanoknak látszott, hogy Izrael elfoglalja majd a Szentföldet. S míg jöttek, a kishitűek csüggesztették. Bátorlalanították. S jött Káleb hívó, bizó, lelkesítő szavával s bízta a lankadókat s lelkesítette a kételkedőket s Izrael hősiességével elfoglalta a Szentföldet.

Most is Káleb-i bizalom kell, hogy eltöltsön bennünket, Kálebvel szólunk kell: Óláh nááleh — mi felül akarunk maradni, mert nekünk szent s magasztos, örök isteni ideálok fölött kell örködnünk, amelyeket dicső örökségül nyertünk az elődöktől — s mi felül is fogunk maradni, hitünk szentországa fenn fog maradni örökkön-örökké.

Hősök emléknapja Budán

Mint az ország valamennyi közele, a Budai Chevra Kadisa is kegyeletos ünnepségen áldozott vasárnap, május 30-án a világháború hősi halottai emlékének. Már a kora reggeli órákban impozáns tömeg özlött a farkasréti temető hősi parcellája felé, melynek sírjain most borulnak virágba azok a rózsafák, melyekkel a Budai Chevra a hősök sírjait feldíszítette. A hősök emlékművét a 311. Vörösmarty, a 416. Illés próféta cserkész-csapatok, valamint a Kossuth Lajos felsőkereskedelmi és a Werbőczy realgimnázium tanulóinak díszőrsége vette körül, az ünneplő közönség sorában pedig megjelentek a Budai Hitközség és Chevra teljes vezetőségén kívül a honvédség, a csendőrség, a főváros, a főpolgármester, a polgármester és a frontharcosok képviselői is.

Sirota Sándor főkantort zsoldár-éneke után dr. Kiss Arnold vezetőfőrabbi lépett a szószékre, aki beszédében megemlékezett arról, hogy azok, akik a hazáért haltak meg, csak testi mivoltukban pusztultak el; emléküik, énjük, példájuk örökké él a lelkekben. A temetőben ninesenek korlátok, a halálban mindnyájan egyformák vagyunk. A hősök, akik véruket ontották a hazáért, testvérek voltak, akiknek egy ritmusra lüktetett a szívük. Ha temetőben járunk, akár kereszt röggy kapuján, akár zsidó zsoldárok esendülnek fel a gyászolók ajkain, ugyanazt a melódia halljuk felcsendülni lelkünkben hőseink sírkövei előtt: „Hazádnak rendületlenül...”

Dr. Kiss Arnold vezetőfőrabbi beszéde után Sirota főkantort a kórossal egy zsoldárt, majd az „Él mőle rachamim”-ot énekelte el, végül a budai izr. hitközség és a Chevra, a honvédség és a polgármester koszorúit helyezték el cserkészfiúk a hősök emlékének.

Pensione Ristorante

Tauber Abbazia

elsőrendű orth. kósser
konyha, szobák minden
komforttal

Teljes pensió 25 lírától.
Clearing fizetés.

Nem akarom magamat meggyőzteni...

Nem tudjuk, a kezébe kerül-e ez a cikk azoknak, akiknek szól. Halottunk egy igen-igen érdekes, vagy mondjuk inkább így: szomorúan érdekes esetet. A zsidó iskoláról, illetőleg egy zsidó iskola halálos ítéletéről volt szó s azok, akik a halálos ítéletbe, az iskola megszüntetésébe nem tudtak belenyugodni, a halálos ítélet kimondójához fordultak: *változtassa meg kegyetlen ítéletét, ne szüntesse meg az iskolát.* Nem kérő, nem esdő szóval fordultak hozzá, hisz az illető nem győztes ellenség volt, hanem — zsidó, egy nagy zsidó közületnek vezérémbere; úgy gondolták hát, annál nem kell kunyorálni, azt csak meg kell győzni és kétségtelen, hogy meg is lehet győzni arról, hogy egy zsidó iskola megszüntetése — enyhén szólva — pont az ellenkezője annak, ami egy zsidó közületnek, ami a zsidóságnak feladata lehet. Mondom: ezt gondolták és így intézték szavukat a zsidó nagy úrhoz. És azután várták a választ. A válasz egy ideig késett, de aztán — egy beszélgetés során — megkapták. Ez volt a válasz:

— A memorandumot nem olvastam el. *Nem is fogom elolvasni.* Bizonyosra veszem — mondta a memorandum szerzőjéhez, — hogy ön, mint igen okos ember, meggyőzne engem arról, hogy az iskola fenntartása szükséges, *én azonban nem akarom magamat meggyőzteni.*

Nines tovább. Ez volt a válasz. És a megszüntetésre, a halálra ítélt iskola azóta megszűnt, meghalt. Az ítéletet kimondó és végrehajtó nagy úr pedig — bis hundertundzwanzig — él és még most is nagy úr. Maradjon is az, de — arra kérjük őt is, másokat is — isten mentse meg őt is, a zsidóságot is attól, hogy akár még egyszer is olyan ítéletet hozzon, mint amilyen ez volt.

A magyar zsidó tanítószeg példadán gyönyörű harcot vív mostanában a zsidó iskola érdekében. Látva-látja, mit jelent a zsidó iskola akkor és ott, amikor és ahol *nincs.* Kérdjük: zsidó vezetők, zsidó élen állók, ti nem látjátok ezt? Lehetetlennek tartjuk, hogy ne látnátok. E sorok írója emlékszik a maga gyerekkorára, amely egészen kis faluban folyt le. És emlékszik ebből a gyerekkorból arra, hogy apró falvak zsidó lakói a harmadik faluba jártatták gyermekeiket, hogy

zsidó iskolába járjanak. És emlékszik arra, hogy amikor egy-egy ilyen apró faluban csak egy kicsiny megnőtt az iskolaképes zsidó gyerekek száma, ezek a szegény, megtört és egész héten görnyedő és gondtól, a leprimitívebb megélhetés gondjaitól megkínzott zsidók összeálltak és tanakodtak, nem lehetne-e a faluban zsidó iskolát létesíteni. *És pici falvak jelentéktelenül kicsi zsidó — nem is hitközségi, csak csoportjai kiverelkedtek és kibőjtölték a zsidó iskolát.*

És ma... Ma népes városok népes hitközségei becsukják a zsidó

iskolát. Egyet, kettőt, ma már ötvenet csuktak be. Ti urak, ha ez a lap, ha ez a cikk eljut hozzátok, ne jusson a fent említett memorandum keserű sorsára, ne mondjátok, hogy nem akarjátok magatokat meggyőzteni. Optimista vagyok s már nem is azt mondom, ne csukjatok be több zsidó iskolát, hanem azt, hogy nyissátok ki, nyissátok meg újra azokat is, amelyeket már becsuktatok, sőt nyissatok újabbakat is. Ha — zsidók vagytok s azt akarjátok, hogy fiaitok, unokáitok is azok legyenek.

Szabó Károly.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

A palesztinai vizsgálóbizottság jelentése áll — természetesen — a világ zsidó közvéleménye érdeklődésének homlokterében. Annyi már bizonyos, — amint Ormsby-Gore gyarmatügyi miniszter az angol alsóház ülésén kijelentette, — hogy a jelentés június harmadik hetében végre nyilvánosságra kerül. Tartalmát ugyan még senki sem ismeri, de egyre határozottabb formában terjed el annak híre, hogy a jelentés konklúziója gyanánt a királyi vizsgálóbizottság Palesztinának önálló zsidó és önálló arab államokra történő megosztását javasolni az angol kormánynak, mely ennek következtében le fog mondani a Palesztina-mandátumról, hogy a két új állam vezetését átadja azok felelős kormányainak.

A két új állam

— mint a „Daily Herald” tudni véli, mint dominiumok fognak beilleszkedni az angol világbirodalomba önálló vám-, pénzügyi, mezőgazdasági és bevándorlási szervezettel. A határ az új államok között a Galilea-tótól a Holt-tengerig futna. A zsidó állam tagja lenne a Népszövetségnek, katonai védelméről azonban Anglia tartozna gondoskodni. A „Daily Mail” értesülése nagyjában fedi laptársainformációit azzal a kiegészítéssel, hogy Haifa nemzetközi kikötő jellegű nyeri, míg Jeruzsálem, Bethlehem és Nazareth angol mandátumterületek maradnának.

Új térkép

is készült már az új államokról. A „Haboker” jelentése szerint 30 angol földmérő dolgozott hetekig annak a térképnek felvázolásán, mely-

nek alapján a királyi vizsgálóbizottság a két új állam határait ki fogja jelölni. A zsidó állam területe három millió dunam lesz, hivatalos neve „Erez Izrael”. Hogy azonban a zsidóság további kolonizációs tervei ne ütközzenek akadályokba, Anglia mandátumot nyerne a „Negew” (a délpalesztinai steppe) felett, mely területből a Balfour-deklaráció szellemében a zsidóknak öt millió dunamot kolonizációs célokra engedne át.

A brest-litowski pogrom

véres borzalmai újult erővel irányították rá a világ zsidóságának, de egész emberiesen gondolkodó közvéleményének figyelmét a lengyel zsidóság súlyos helyzetére. Elsősorban természetesen maga a lengyel zsidóság zudult fel lángoló elkeseredéssel a huligánok új gattetei ellen és a zsidó nemzeti szervezetek annak dokumentálására, hogy az új és új merényletekért a felelősek annak dokumentálására, hogy az új merényletekért a felelős tényezők gyengeségét okolják. A parlament ülésén dr. Sommerstein képviselő interpellációiban követelte a kormánytól a zsidóellenes heccelapok és alakulatok megrendszabályozását és rámutatott arra, hogy az események elfajulásában nagy része volt a rendőrség passzív magatartásának. Ugyanekkor dr. Sommerstein, dr. Gottlieb és Rubinstein rabbi képviselőkkel együtt megjelent a miniszterelnök előtt, akitől gyűjtési akció engedélyezését kérte a brest-litowski pogrom áldozatai javára. A miniszterelnök az engedélyt megadta. Eddig több mint 60 község jelentette be részvételét a segélyakcióban.

Egy templom halálára

Délután hat óra. A mincha ideje. A lebontásra ítélt Orczyháznak még épen álló belső frontja felé sötét ünneplőbe öltözött emberek, férfiak és nők hosszú sora siet. Oly csendes a járásuk, olyan megilletődött a tekintetük, mintha temetésre mennének.

Valóban temetésre is mennek: az Orczy-templom temetésére. Mert ma este utóljára mondják el a maariv imát a pesti orthodoxia évszázados templomának falai között; holnap már beleakaszódik a csákány a nagymultú falakba és néhány nap múlva örökre eltűnik a pesti zsidóság történelmének egyik szent emléke.

A templom hatalmas terme zsúfolásig tömve. A földszinten sötét férföltözecek komoly képe, a felig bontott karzat ideiglenes deszkakoriátai mögött hölgyek toilettjeinek világos szintéjei. Eljöttek a nagyapák, az apák, unokák és dédunokák, hogy búcsút vegyenek imáik évtizedes hajlékától, hogy még megismerkedhessenek azokkal a falakkal, melyek az elődök oly sok fohászában voltak hallgatag tanui.

A szentély előtt zöld posztóval letakart asztal, mellette az orthodox hitközség vezetősége, az orthodox központi bizottság képviselőiben Korein Dezső, az Orczy-templom előljárósága, választmányja és képviselőtestülete, velük egy sorban ezüstfejű botjára támaszkodva az ünnepi istentiszteletnek előkelő vendége: Palesztina ősz főrabbija, Horovitz Jonathán.

Megkezdődik az orthodox hitközség előljáróságának ünnepélyes ülése. Óbudai Freudiger Abraham elnök búcsúzik meghatott szavakkal az ősi templomtól.

— Örökre bezárulnak száznegyven éve fennálló templomunk kapui — mondja könnyes hangon. — De csak a kapuk zárulnak be, a szellemet, mely száznegyven esztendőn keresztül itt élt, magunkkal visszük. Ez a szellem örökké élni fog!

Most megáll az elnök és előre-megy az almemora, hívei közé, előrehajolva beszél hozzájuk meghitt közelségben, mint tanító a tanítványához, vagy atya a gyerme-

kéhez. Beszél a templomról, az elmúlt száznegyven esztendőről. Korok múltak el, generációk pusztultak, felépült a modern Budapest, a zsidó hitközség két részre oszlott, orthodoxra és neológra, csak egy állt rendületlenül, dacolva az idővel és eseményekkel: a templom. Most megszünik. Nem marad belőle más, csak néhány tégl a Szentély falából, melyet kegyeletes kezek meg fognak őrizni, hogy hajdan, ha felépül az új templom, ismét helyet kapjanak a Szentély falában.

Mely meghatottság közepette fe-

A Semen Rokeach emléke

Gyönyörű napsütötte délelőtt. A száguldó vonat ablakánál állva figyelem az elsuhanó tájakat. Utam céljára gondolva, azon misztikus erőnek mibenlétét keresem, mely arra indít közéleti szereplőket, kiknek kötelességeik vannak, hogy erre a bűvös szóra „jahrzeit”, mindent elhagyva és feledve, mint egy igaz eszme katonái sietnek. Ez esetben Abaujszántóra.

Abaujszántóra utazunk itt mindnyájan, kik a zsúfolt fülkájű vonathat helyet foglalunk. A hallhatatlan emlékü nagy gaon, a Semen Rokeach centennáriumára, melyet az abaujszántói hitközség, mint a nagy gaon működésének egyik jelentős állomása rendez.

Az érkezésnél fürge rendezők segítene a leszállásnál s az érkezett táborba elindul a nagy cadik sirjához, hogy ott könyörögjön a Mindenhatóhoz, hogy az ő nagy érdemeire való tekintettel legyen kegyes hozzánk. A temetőben a nádudvari főrabbi hatalmas beszédében méltatta a nagy gaon szellemi munkásságát, tanításainak és példadadásainak örök érvényét.

A temetőből az egybegyűltek a templomba vonultak, ahol az abaujszántói főrabbi nagy szószoki készséggel ismertette a 100 éves emlékünnepe jelentőségét. Megtudtuk, hogy az ünnepség egyik célja a Semen Rokeachról elnevezett in-

terátus építésének lehetővé tétele, melynek falai között semenrokeachi szellemben nevelődő ifjúság örök időkre hirdethesse géniuszát.

A beszéd végeztével 250 terítékes bankett következett. Gyönyörű volt az igazi szüdasz micvó hangulatában összegyűlt közönség látványa. A hatalmas méretű teremben a főasztal körül ülők között a hazai rabbiak sok kiválósága foglalt helyet. Ott láttam a várpalotai, abaujszántói, pétervásári, szerencsi, tolelvai, bodrogkereszturi és ádándi főrabbiakat. A megjelentek között volt a berlini és leipzig-i hitközségek kiküldöttje is, kinek jelenlétét felhasználtam arra, hogy megkérjem, mint a német zsidóság egyik vezető egyéniségét, mondjon őszinte véleményt a zsidóság mai helyzetéről Németországban. A kérdés kényes voltára való tekintettel csak kitérő választ adott és megkért, hogy hallgassam meg beszédét, melynek megtartására éppen abban a pillanatban kérték fel. A beszéd folyamán kijelentette, hogy a német zsidóság mai helyzetének javulását csak a Tóra vavoda szellemének teljes átvételétől és őseinkre is oly jellemző túrni tudásától várhatja. Politikai dolgokról nem beszélt, ami azonban minden részletes taglalásnál is többet jelentett.

Vége az istentiszteletnek. Kiürül a templom. Ellobbannak a gyertyák. A véges életű Orczy-templom örök emlékké változott.

ternátus építésének lehetővé tétele, melynek falai között semenrokeachi szellemben nevelődő ifjúság örök időkre hirdethesse géniuszát.

Vajha adná a Teremtő, hogy a Semen Rokeach szelleme hatná át a föld minden népét és örök megértés uralkodna az emberekhez nem méltó gyűlölködés helyett.

Schlesinger Sámuel (Bodrogkeresztur).

Dr. FRENKEL BERNÁT vallás-
tanár **zsidó nevelő intézete**
BUDAPEST, XIV. KERÜLET, SZABÓ JÓZSEF-UTCA 14. — TELFON: 1—354—71.
Internátus a városligeti villanegyvedben, kertes villában, minden iskolatípus
közelségben. fiúknak és leányoknak
Leánytovábbképző 14 évesnél idősebbek köznevelődési és
gyakorlati irányú tanfolyamok
Gyermek- és diáküdülő a Svábhegyen subalpin, klimatikus gyógyhatású helyen,
Dílmentes prospektus.

„A tárgyalások kedvezően haladnak előre“

— Beszélgetés —

Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képu, állástalan tanár

— Javíthatatlan optimisták maguk, direktor uram!

— Miért mondja?

— No, mert igaz. Nézze csak — itt van mindjárt az elsőszámú bizonyíték — azt olvasson a maguk lapjában, a községkerületi elnökök üléséről szóló, szóról-szóra azonos, tehát nyilván hivatalos tudósításban, hogy „a napirend során az elnök bejelentette, hogy a Kiegészítő Szabályzatra vonatkozólag a kultuskormánytól folyamatban lévő tárgyalások kedvezően haladnak előre.” Hát nem hallatlan és gyógyíthatatlan optimizmus kell ahhoz, hogy valaki még a nyilvánosságra került hírek után is elhigye, hogy elhiszik neki, ha a Kiegészítő Szabályzatra vonatkozólag a kultuskormánytól folyó tárgyalások kedvező előrehaladásáról beszél? Lám, milyen jó, hogy felekezeti közéletünk vezeterei nem tűnnek maguk körül ellenzéki embert. Mert ha csak egy fia-ellenzéki lett volna is azon az ülésen, az bizonyára kellemetlen kérdéseket intézett volna az elnökhöz. Valószínűleg megkérdezte volna legalább is a következőket: 1. Ha a tárgyalások olyan kedvezően haladtak előre, miért mondotta az elnök — akár jegyzőkönyvön belül, akár jegyzőkönyvön kívül — a pesti hitközség legutolsó választmányi ülésén, hogy a statutumok körül nehézségek vannak? — 2. Milyen nehézségek ezek? — 3. Ha a tárgyalások kedvezően haladnak előre, miért nem tudnak befejeződni immár több, mint két év óta? — 4. Azután mit jelent az, hogy „a kultuskormánytól folyamatban levő tárgyalások?” Tudomásunk szerint, itt egy szabályzat kormányhatósági jóváhagyásáról van szó. Vagy jóvá lehet azt hagyni, vagy nem. Miért kell itt tárgyalásokat folytatni — több, mint két éve?

— Ez régi lemez, tanár úr, forgasson újabbat.

— Kellemtelen? Elhiszem! Hát akkor: más. Legutóbbi beszélgetésünkkel annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy az új statutumokat már csak azért sem lehet jóváhagyni, mert már a megszületésüknél volt egy igen súlyos

hiba. Az a kongresszus, amely a statutumokat „letárgyalta” és elfogadta, nem tekinthető a magyar zsidóság képviselőének, de még a neológ zsidóságának sem. Elképzelhető, hogy a mai időkben, ha egy felekezet, vagy az ország lakosságának egy akármilyen más közössége, ennek a közösségnek az életét szabályozó statutumokat akar kidolgozni, akkor az a szerv, amely ezt kidolgozza, ne az általános és titkos választójog alapján kiküldött és megbízott szerv legyen? Elképzelhető ez? Ma, amikor a kormánynak és az összes parlamenti pártoknak legfőbb programpontja az általános titkos választójog megvalósítása, akkor éppen csak a zsidóság ne kívánná ezt a maga közéletében megvalósítani? És egy olyan alapvető, egész jelenére és jövőjére kiható szabályzatnak, mint a statutum, lehet-e és szabad-e megszületnie ennek az elvnek érvényesülése nélkül, sőt tudatos mellőzésevel? Ezt is csak azért teszem most szóvá, mert a pesti hitközségi választások idején kormányparti program volt a pesti választójog reformja. Igaz, hogy azt nem árulták el, milyen reformra gondoltak. Hát most közgyűlése lesz nekik a hitközségnek. Tessek megkérdezni a vezetőket: *mi lesz a választójogi reformmal?* Meddig halogatják annak a kidolgozását?

— Miért fontos ez éppen most?

— Éppen azért kell ezt most elővenni, mert pillanatnyilag semmi más ügy nem teszi aktuálissá. Ez paradoxonnak látszik, de így van. A választójog kérdését csak önmagáért kell és szabad tárgyalás alá venni, csak azért, mert a polgári jogokról és köteleességekről való modern felfogás a meglévőt avultnak, hogy ne mondjam: lehetetlennek, szégyenletesnek találja, — nem pedig azért, mert egy, vagy más aktuális kérdés letárgyalása, egy vagy más szabályzat, határozat stb. létrehozása teszi kívánatosá. Ez csak szívetlenül, de nem szolgálhat a választójogi reform indokál. A választójogi reformot nem indokolhatja az, hogy ilyen vagy olyan szabályzatot vagy ha-

tározatot akarnak megvalósítani, hanem kizárólag csak az a törekvés, hogy egy közösség keretében mentül több egyénnek legyen belsőlése a közösség élete irányításába.

— No, de miért kell éppen most?

— Ezt is megmondom. Nézze, a többi között milyen nagyra vannak maguk a zsidó ifjúság megszervezésével. Lapjaik tele vannak az egyre szaporodó „ifjúsági csoportok” alakulásáról szóló hírekkel. Ez az ifjúság ma még talán megelőzünk — már aki — a különböző önképzőkörösökkel. De az igazi művelt zsidó ifjú megerősödve majd zsidó öntudatában, a zsidó közéletnek is részese kíván egykor lenni. Ki akarja majd venni részét a zsidóság irányításából. És ezt lehetővé kell számára tenni. A modern közéletben immár nélkülözhetetlen demokratikus választójoggal. Kérdezzék meg hát majd a hitközség legközelebbi közgyűlésén: *Mi lesz a hitközségi választójog reformjával?*

— Mi mindentől fáj a maga feje, tanár úr?

— Tudja direktor úr, az a gyanúm, hogy nem is az én fejem fáj ezektől, hanem a másé? De komolyan mondom, vessék fel ezt a kérdést. Kiváncsi vagyok, az lesz-e erre is a felelet, hogy: „a tárgyalások kedvezően haladnak előre.” *Spectator.*

PÁLYAZAT

A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület iparostanoncotthonában betöltendő 20 és kertészképzőtelepén 16 ingyenes helyre pályázhatnak 14–17 éves ipari, vagy kertészeti pályára alkalmas, ép és egészséges, árva és szegény fiúk. Mindkét intézmény bentlakó növendékeinek felvételéhez legalább a középiskola 4-ik osztályának sikeres elvégzése elengedhetetlen kellék. A kérvényt, amelyhez születési-, iskolai-, úrraoltási-, szegénységi- és árva, vagy félárvaságot igazoló bizonyítvány esatolandó, folyó év június 20-ig kell benyújtani az egyesület központi irodájába (Budapest, XIV. Hermina-út 35/d.). A fenti létszámon kívül az iparostanoncotthonba felvételt nyer künnlakó növendékül 25 szegénysorsú és árva fiú. A kertészképzőtelepre — a megüresedett ingyenes helyeken kívül — korlátolt számban felvételt nyernek az ellátás önköltségi árát megtérítő növendékek is.

Kecskeméti Vilmos emlékezete

Legutóbbi számunk megjelenése óta a következő részvétleveleket kaptuk főszerkesztőnk halála alkalmából.

Betegségem miatt csak most fejezhetem ki szívemből jövő részvéte-
met.

sióagárdi Zöld Márton ny. táb.

Nehezen fogtam meg a tollat. Hát mégis igaz?... Hihetetlen... Leteszem ravatalára kegyeletem cipruságát és áldást hintek emlékezetére. A jó Isten adjon erőt és nyújtson vigaszt Nagyságos Asszonyoknak és kedves fiainak. Őszinte részvétem tolmácsolom a legmélyebb tisztelettel

Dr. Wallenstein Zoltán főrabbi
Pécs

A legőszintébb együttérzéssel keressük fel mi is Önöket, — VII. ker. izr. Nőegylet — hogy kifejezzük igaz részvétünket Istenben boldogult jó Élettársa s a drága Édesapa elhunytá alkalmából. Egy értékes, megbecsült élet, idő előtt betelt. Szívünk hiába lázadozik, Isten akaratába bele kell nyugodni. Legyenek meggyőződve, hogy nekünk is nagyon fáj, hogy olyan véres hírtelenséggel megszűnt az Ő jóságos szíve dobogni és munkabírásának teljében itthagya az Ő rajongásig szeretett családját, Önöket, akik Őt olyan hűséges szívvel szerették. Mi nem tudjuk Önöket vigasztalni. Lehetetlenre nem vállalkozunk. Csak Istenhez fordulunk, hogy adjon erőt elviselni az elviselhetlent, mely Önöket olyan vigasztalhatatlan bánkódásba döntötte. Adjon most már az Ur Isten az Ő megdicsőült szellemének esendes pihenést. Az ittmaradt árván elhagyott Család találon egymás iránti szeretetében enyhülést. Hittestvéri üdvözléssel

Grünfeld Miksáné elnök
Ujhelyi Gézané titkár

Nagyszerű férje tragikus hírtelenségű elhunytá engem, mint munkatársát és nagyrabecsülőjét mélyen megdöbbentett és lesújtott. Kéves igazabb, gerincesebb, őszintébb és becsületesebb férfiút ismertem nálánál. A nagy csapásban, mely Nagyságos Asszonyomat érte, fogadja a jóbarát őszinte részvétnyilvánítását.

Boros Imre tanító Aszód.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Hogyan lett a „Maskil el dal„-ból dalegylet?

A legutóbbi budai közgyűlésen történt. Ott avatódott fel az unionisták egyik *könnyűszarvú* fiatal hareosa „szónokká.” (Hogy is mondta a költő? — „*Könnyű* lenni szokott, nem esoda, ami *üres.*”) Nos, hát üres szalmát csépelte a végtelenségig. A fontos az volt, hogy minél hosszabban beszéljen és mindig azzal a *caeterum censeo*-val, hogy az autonómista elnökség iránt pedig bizalommal nem viseltetik. A napirend során tárgyalásra került az elnökség egy javaslata, hogy az egyik jótékony, önszegélyző egyesületnek a *Maskil el Dal*-egyletnek az elnöke is hivatalból legyen tagja a képviselőtestületnek. Nosza, felsattant „a heves ifjú”.

— Jellemző az uralmon lévő pártra! Ime, már holmi *dalegylet*-nek is hivatalos képviseletet akar juttatni a képviselőtestületben! Holnap majd a zenészek kerülnek sorra!

Amire az egyik autonómista szeliden csak ennyit jegyzett meg:

— Fiatalember, ne izguljon! — Nézze, amint nem minden Sebestyén — Lantos Sebestyén, úgy nem is minden *dal nótázható dal*. Üljön le!

A körülötte ülő unionisták is buzdították:

— Üljön le, sebesen!

A demokrata előljáró

A hősök emlékünnepén volt, a Pesti Izr. Hitközség által rendezett ünnepélyen. Már együtt voltak a küldöttségek, a főváros képviselője is ott volt, a honvédsége is, valamennyien ünneplőben, ahogy a hősök emlékének kijáró kegyelet megköveteli. Csak még a Pesti Izr. Hitközség előljáráóságának képviselője nem volt ott. Végre némi késéssel, nagy loholva megérkezik — hétköznapi szírkében. Ott nyomtak hamar a fejébe egy előljárói cilindert.

Elfojtott bosszúsággal lestük a meghívott vendégek arkifejezését és tekintetét. Amint összenéztek, mintha azt mondták volna:

— Hát a soraikból való hőseik emléke iránt is csak ennyi tisztelettel viseltetnek?!

Mikor a szomszédomnak óvatosan a fülébe súgtam megbotránkozáson, ez azzal mentegetőzött:

— Nézze kérem, a mai demokrata-világban?!...

— Hát ez az! Ilyen talmi az ő demokrataságuk is, a kegyeletük is.

*

Az elfogult „elfogulatlanság”

Az ügyvédvizsgáló-bizottságnak van egy nagyképzettségű jeles tagja, aki egyike a legszigorúbb cenzoroknak, különösen a zsidó jelöltekkel szemben. Ez magábanvéve éppenséggel nem meglepő, legkevésbé, ha figyelembe vesszük, hogy az illető censor maga is — zsidó, sőt... sőt: nemcsak *vallása*, hanem *állása* szerint is az. A minap is „elzúgatótt” egy fiatalembert, akinek készültségéhez persze, nem szólhatunk hozzá, ennek igazságos elbírálása elvégre a censor lelkiismeretének a dolga, de mert a fiatalember szülei a zsidó közéletben igen jó hangzású nevet szereztek maguknak, az esetet persze kommentálgatták. Az egyik társaságban a censor egyik lelkes barátja megjegyzi:

— Nézzék, kérem, én megértem őt. Ő elfogulatlan akar mutatkozni. És hogy az antiszemiták se vadhósszák elfogultsággal a zsidó jelöltek javára, inkább egy kicsit kontra-elfogult! magatartást tanusít ezekkel szemben. Igazuk van Önöknek... ez egy kicsit elfogult elfogulatlanság!...

— De mi szükség van erre és mit használ ez? — kérdi a társaság egy másik tagja. Emlékezzek meg néhai való jó Gyöngyi Izsóra, a nagy zsidó színészre? Egyszer azzal dicsékedett valaki előtte, hogy aki lenézi vagy éppenséggel megveti az ő zsidóságát, azzal szemben ő mindig büszke a zsidóságára. Amire Gyöngyi Izsó azt kérdezte tőle:

— No és mit gondol, a büszke zsidó már nem b. zsidó az ő szemükben?

*

A „zsidó” ló

Szeretett unokatestvérünk, a *Legyező*, kreálta ezt az újabb kategóriát. Az *Óceán felett lebegő zsidó* után már vártuk, mikor nyert fel hasábjain a „zsidó” ló. Nem vártunk hiába. Igaz, hogy provokálásra történt. Az *Új Magyarság*,

amellyel kölcsönös csiklandozási viszonyban vannak, gúnyolódva mondta, hogy az idei Királydíj-esetről ilyen könyv, vagy cikkeim jut az eszébe: *A magyar ló története* stb. Persze, hát a *Legyező* sem maradhatott el mögötte, ő tehát a *magyar ló*-val szembeállította a *zsidó lovat*. Talán szintén szellemességből? — Ez, sajnos, nem tűnik ki, a *Legyező*-ből, ez nehezen szokott kitűnni.

Nödóvó-verseny

Most vannak a jótékony egyesületek közgyűlései, amikor is az évi jelentésekben végnélküli mise-

Dr. HERZOG

palesztinai főrabbi Párisban

Párizs, 1937 május.

Tekintet nélkül arra, hogy mizrachista, cionista, agudista vagy konzervatív irányzathoz tartozik egy zsidó, mély megilletődéssel és fenkölt érzéssel tölthetik el szívét azok a szívből jövő meleg üdvözlések, amelyekben a Párisban élő minden árnyalathoz tartozó zsidók dr. Herzog irlandi főrabbit részesítették, midőn Jeruzsálem felé vezető útját megszakítva, három napot itt töltött.

E sorok írója abban a szerenés helyében van, hogy személyesen és közlőrl ismerheti dr. Herzog főrabbit. Az új palesztinai főrabbi egyszerű, puritán, szerény külsejű és szerény modorú ember. Nem híve a bókoknak, hízelgéseknek és nem hiú, közlékeny és nem szereti a ceremóniákat. Vallásossága mély, hite erős és megingathatatlan, elvei konzervatívok, életmódja jámbor és igen szorgalmas búvára a Tórának. A szent tan minden ágazatában tökéletes jártassággal bír. Memóriája bámulatos, de mindezen képességein felül világi tudása is nagy. Irodalmi doktorátusa van, tanszéke volt az irlandi egyetemen. Angolul, franciául és németül folyékonyan beszél, de tudásával nem kérkedik soha.

Megérkezésekor a pályaudvaron oly nagy tömeg várta, hogy a rendőrségnek kellett a rendet fenntartania. Másnap a „Matin” című újság egyik szalójában volt a búcsúztató dísznépgyűlés. A zsufolásig megtelt teremben együtt voltak a chasidusok, antichasidusok, agudisták, mizrachisták, cionisták és szélső cionisták. Főlemelő látvány volt a

bérachokat szoktak az adakozókra mondani nödóvóikért és mattónóikért. Az egyik négyzetben valaki megütközött azon, hogy miért kellett külön kidiesérni azt, aki néhány liter bort adott széderre, amikor arról, aki többszáz pengőt adott az év folyamán jótékony célra, meg sem emlékeznek. Amire valaki, aki a helyzettel ismerős, ezt mondta:

— Nézze csak, a *mattan beszésszer*-rel, a titkos adománnyal nem lehet nyilvános dícséretet aratni. A *bor*, az más. Aki bort kap ajánlékba, abból *kikiváncsozik* — a dícséret.

Párisban élő emigráns és bensülött zsidók többszázfői tömege, amely lelkesedéssel ünnepelte a Tóra képviselőjét.

Elsőnek *Liber*, a Rabbiszeminárium direktora üdvözölte óhéber nyelven, utána *Eisenstaát*, volt pétérvári, most párizsi rabbi beszélt szintén héber nyelven. A következő szónok *Ovadja*, egy szefard hitközség képviselője és főrabija volt, majd *Najdits* cionista elnök és több francia szónok után az ünnepelt főrabbi emelkedett szólásra s francianyelvű beszédében a következőket mondotta:

— A Menóra, a kandeláber, melynek szüntelen égését a Bészhamikodosh a Tóra előírja, az erkölcsi és isteni világosságot reprezentálja, amelynek örökké világítania kell. Ez a világító-kandeláber régebben Franciaországból árasztotta a fényt, Rasi és a toszefotisták nagy szellemei tartották ébren e lángot, de most ime ez a világosság réges-régen kialudt. Így van ez többi országokban is, egyesgyedül Eree Jiszroel az, ahol e szent lángok soha nem fognak kialudni. De Eree Jiszroel Tóra nélkül, a tények meghamisítását jelenti. Mert ha nem a Tóra az, amely bennünket közel 2000 éve életben tart, bizony ma cionizmus nem volna, tekintve, hogy a zsidóság sem létezne. Valamikor régen az volt a felfogás, hogy Eree Jiszroel csak mennyország lehet, oda csak az menjen, aki az égbe kíváncsozik. Az utóbbi időkben azonban sokan azt állítják, hogy Palesztina csak a föld, csak a földi javak országa s csak az menjen oda, aki dolgozni és a földön akar élni. Mindkét nézet szélsőségeknek bizonyul, mert Eree Jiszroel ég és egyszersmind föld is nekünk. Úgy kell irányítani a letelepedést, hogy a Tóra, amely az égi

javakat bírja és a gyakorlati földi élet követelményei egyformán helyet kapjanak.

Ezzel végetért a nagyjelentőségű népgyűlés, melynek közönsége a késő éjjeli órákban széledt széjjel. A magyar zsidóság is nagy várakozással tekint dr. Herzog munkássága elé, melynek célja a palesztinai vallásosság és hit megerősítése.

Stern Lipót.

Két zsidó tagja van az új angol kormányának

A Neville Chamberlain kormányának két zsidó tagja van: Sir Hoare-Belisha, az eddigi közlekedési miniszter, aki Duff Cooper utóda lett a hadügyminiszteri székben és Sir Philip Sassoon, a légügyi minisztérium államtitkára, aki munkaügyi miniszter lett.

Hoare-Belisha, aki patricius zsidó család tagja, a nemzeti liberális párt tagja. A MacDonald-kormányban, mint kincstári államtitkár szerzett nagy érdemeket, majd mint közlekedési miniszter valósággal forradalmasította az angol autóközlekedést, új rendszerrel könnyítette meg a gyalogosok átkelését az úttesteken, behozta az éjszakai túlközlési tilalmat, a sebesség korlátozását, a vezetővizsgát és szigorú rendelkezésekkel gátolta meg az autóvezetők esetleges túlkapásait. Elsőrangú szervezőerő és propagandista, mely tulajdonságai nagy szolgálatot fognak tenni az új hadügyminiszternek az angol újonctoborzás terén.

Sir Philip Sassoon, aki szintén régi zsidó patricius családból származik, egyike a modern angol légi flotta megteremtőinek és ebben a minőségében az egész birodalomban nagy népszerűségnek örvend.

— Gyászistentisztelet Vázsonyi Vilmos halálának évfordulóján. Megilletődött hangulatú gyászünnepély keretében áldozott Budapest zsidósága Vázsonyi Vilmos emlékének, halálának évfordulója alkalmával. A Hősök Emléktemplomában megtartott istentiszteleten Ábrahámsohn Manó főkéntor zsoldár-éneke után dr. Rosenkánt Miksa előjáró gyújtotta meg az emlékmésést, dr. Hevesi Ferenc rabbi pedig a nagy magyart, kiváló jogászt, kimagasló államférfiút és felekezetének hű fiát méltatta.

HIREK

ONAPTÁRO

1937 június 4, péntek — Szíván 25 (szombat bejöv.: 7.35). — Június 5, szombat — Szíván 26 (hetizakasz: Selach, Haftóra: Vajislach Jóhúsua, 3. perek újhöld kihirdetése, szombat kimen.: 8.20). — Június 6, vasárnap — Szíván 27. — Június 7, hétfő — Szíván 28. — Június 8, kedd — Szíván 29, Jom-Kippur koton. — Június 9, szerda — Szíván 30, Róschódes első napja. — Június 10, csütörtök — Tamusz 1, Róschódes második napja. — Június 11, péntek — Tamusz 2 (szombat bejöv.: 7.41). — Június 12, szombat — Tamusz 3 (hetizakasz: Korach, haftóra: Vajomar, Sámuel, 4. perek, szombat kimen.: 8.26). — Június 13, vasárnap — Tamusz 4. — Június 14, hétfő — Tamusz 5. — Június 15, kedd — Tamusz 6. — Június 16, szerda — Tamusz 7. — Június 17, csütörtök — Tamusz 8.

— **Költségvetési közgyűlés Kőbányán.** Vasárnap, május 30-án terjesztette a kőbányai izr. hitközség képviselőtestülete elé a hitközség eljárássága az évi költségvetést, mely egyúttal az autonómiára való áttérés időszakának költségvetése. László Gyula elnök, Kovács Gyula gazdasági előláró, dr. Sándor László, dr. Róth Sándor, dr. Ehrnthal Aladár, dr. Farkas Zoltán, László Károly, Nagy Mihály, Bíró Oszkár, és dr. Székely Soma jogügyi előláró felszólalása után Ehrnthal Aladár indítványára a közgyűlés úgy határozott, hogy a költségvetést bizonyos technikai kiegészítések céljából ismét a választmány elé terjeszti és a június hó 13-án megtartandó folytatólagos közgyűlés elé terjeszti végleges letergyálás és jóváhagyás végett.

— **Felavatták Brück Zoltán százados síremlékét.** Vasárnap, május 30-án, a Hősök Ünnepeinek keretében avatták fel a farkasréti temetőben Brück Zoltán 24. vadászszázalóbeli századosnak, a világháború hős katonájának síremlékét. Brück Zoltán testvére Brück Lászlónak, a budai hitközség népszerű képviselőtestületi tagjának.

Alfred Adler meghalt. Dr. Alfred Adler, az individualpszichologia megalapítója a skótoszágai Aberdeenben szívszélhűdésben elhunyt.

— **Hősök ünnepe.** Az 1914—1918. évi világháború hősi halottainak emlékünnepe május 30-án rendezte a budapesti aut. orth. izr. hitközség Kazinezy Öuteai főtemplomában. Az ünnepi istentiszteleten Deutsch Géza hitk. alelnök vezetésével számos hívó és az összes kebelbeli intézmények vettek részt. Az istentisztelet éneki részét Preisz főkantor teljes énekkarral látta el, majd Steif rabbi a nyitott frigláda előtt mondott megható imát. Az istentisztelet a Himnusz akkordjaival ért véget. Megünnepelte a hősök emlékét a pesti izr. hitközség és Chevra is. A Hősök Emléktemploma előtt lefolyt ünnepélyen, melyen a katonai és polgári hatóságok is képviseltették magukat, Ábrahámsón Manó főkantor zsolnáreke után dr. Hevesi Simon vezető főrabbi mondott ünnepi beszédet.

— **Hősök emlékünnepe vidéken.** A kecskeméti izr. temetőben kegyeletos gyászünnepelet tartottak május 30-án a nemzeti hősök emlékére. A polgári és katonai hatóságok, valamint a nagy számban megjelent közönség előtt. Dr. Borsodi József főrabbi és a volt bajtársak részéről dr. Fritz Miklós ügyvéd magasröptű, mély hatású beszédet mondtak, Zilzer József és Fispán János gimn. tanulók pedig hatásos szavatokkal szerepeltek. A helyőrséget vezető százados és a hadirokkantak korszorít helyeztek a hősi sírokra, melyeket a közönség virágokkal halmozott el. Az aszódi izr. hitközség május 30-án a hősök emlékére emlékedett szellemű istentiszteletet tartott, melyen a helybeli keresztény társadalom vezető egyéniségei, így többek között Chugyik Pál evangélikus főesperes is részt vett. Dr. Berg József főrabbi ünnepi beszéde után Bornstein Herman pesti főkantor szárnyaló tenorján esendültek fel bagyományos szolozmáink. A kitanúően összeállított vegyeskari Beros Imre tanító vezényelte. Azután Dr. Glück Adolf alelnök néhány meleg szó kíséretében megkösorozta a hús aszódi zsidó hősi halott emléktábláját, melynek említésre méltó díszítését Kaufmann Imréné végezte. A kegyeletos ünnepelet a Himnusz akkordjaival végződött.

— **Az új siófoki főrabbi beiktatása.** A Siófoki Izr. Hitközség újonnan választott főrabbiját, dr. Fábián Tibort, a pesti izr. hitközség kórházainak volt rabbiját június 6-án délelőtt 11 órakor iktatják be lelkipásztori székébe.

— **Dr. Gerlóczy Károly gyásza.** Özv. alsóviszokai Gerlóczy Károlyné, Bpest első alpolgármesterének, özvegye 96 éves korában elhunyt. Az elhúnytban dr. Gerlóczy Károly ny. miniszter tanácsos, a vallásminisztérium izr. ügyeinek volt népszerű és melegszívű előadója édesanyját gyászolja. Gyászában mély részvétellel osztozunk.

— **Halálozás.** Súlyos vesztesség érte özv. Schiffer Mórnt, a Budai Hitközség képviselőtestületének közszeretethen álló és méltán megbecsült tagját, a VIII—IX. ker. Nőegylet alapító díszelnöknőjét, édesanyja, özv. Neuer Márkné szül. Zigner Hermin 94 éves korában esedeseen elhunyt. A megboldogult mindig a jótékonyágban látta élete főfeladatát. Temetésén a Budai Hitközség küldöttséggel képviseltette magát. Ábrahámsón Manó főkantor gyászéneke után dr. Hevesi Simon vezető főrabbi méltatta az elhúny jótékony életmunkásságát.

— **Haas Mór halála.** Súlyos vesztesség érte a magyar zsidó tanítóságot: Haas Mór, nyugalmazott péceli tanító 88 éves korában meghalt. A kiváló zsidó pedagógus 40 esztendőn át nevelte Pécel zsidó ifjúságát és országos hírnevet szerzett magának. Nem egy későbbi híressége a magyar társadalomnak került ki iskolájából. Amikor nyugalomba vonult, a péceli chevra elnökévé választotta, mely pozícióját agilitással és zsidó lelkesedéssel töltötte be. Temetésén testületileg jelent meg az Izr. Tanítóegyesület, de ott láttuk a hatalmas gyászoló közönség soraiiban a zsidó társadalom sok vezető egyéniségét. Lineczky Bernát főkantor gyászdala után Schreiber Lajos körzeti rabbi méltatta az elhunyt munkásságát, a jó tanító és segítő ember mindig kész zsidószívű ember érdemeit.

— **Dr. Patai József előadása a jeruzsálemi rádióban.** Jeruzsálemből jelentik: A héten tartotta előadását Patai József a palesztinai Rádióban Bialikról, akit a héber irodalom legnagyobb költőjének tisztelnek. Különös érdeklődést keltettek az ismeretlen életrajzatok Bialik budapesti tartózkodásáról a világháború első napjaiban. Az előadást dr. Patai héber nyelven tartotta meg.

— **Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesülete június 7-én, hétfőn délután 17 órakor tartja a pesti izr. hitközség székházának dísztermében (VII., Síp-utca 12., II. 33.) XXV. rendes közgyűlését.**

— **Feigl L. H. gyöngyösi főrabbi 40 éves jubileuma.** Belsőseges meleg ünnepségekben részesítette a Gyöngyösi Statusquo Izr. Hitközség köztisztviselőiben álló és nagy megbecsülésnek örvendő főrabbiját, aki Sovausz első napján töltötte be 40 éves áldásos papi működését. Bár Feigl főrabbi szerény egyéniségevel elhárított mindenféle külső ünnepeket, a hitközség mégsem haladhatott el érintetlenül a négy év-tizedes papi szolgálat mellett. Sovausz első napján a Muszaf-istentisztelet alkalmával a hitközség, a chevra kadisa vezetősége és a gyöngyösi ort. hitközség elnöksége dr. Jakab Jenő rabbi-val az élen, a frigszekerény elé járult, ahol dr. Jakab rabbi gyönyörűen felépített beszédben üdvözölte a jubilánst. Dr. Feigl L. H. főrabbi a szószék-ről nagyhatású beszéd keretében köszönte meg hitközsége szeretetének megnyilvánulását. Hálát adott Istennek kegyelméért, hogy vele volt mindig, híveinek pedig fogadalmat tett, hogy szerető lelkipásztoruk lesz a jövőben is. A délutáni Mincha-istentisztelet után a hitközség tisztviselői lakásán keresték fel az ünnepeket főrabbit, akiknek nevében Löfler Miklós titkár megható beszédben fejezte ki őszinte szeretetüket és ragaszkodásukat.

Amerikai reform-rabbik a hagyományhűségért. Az amerikai reform-rabbik konferenciáján Felix A. Levy chicagói rabbi megnyitó-beszédben kijelentette, hogy a reform-zsidóságnak nem sikerült gyökeret eresztetni a zsidó tömegekben. Ezért elkerült ideje a tradíciókhoz való visszatérésnek. „A reformok ideje elmúlt” — mondotta a rabbi — a reformok híveinek csak azt a tanácsot adhatom, hogy a konzervatív és orthodox zsidósággal karöltve szálljon szembe a zsidóság szekularizációjának veszedelmével.

— **A Pesti Izr. Nőegylet** vasárnap, június 6-án délelőtt 11 órakor leányvavaházának dísztermében (XIV., Hungária közepkörút 149.) tartja 71. évi rendes közgyűlését, amelyre az egyesület tagjai és pártolói ezúton is meghívja.

Négy díszdoktor a newyorki héber egyetemen. A newyorki Heberew Union College díszdoktorává nevezte ki Prof. Adolf Büchlert, a londoni Jewish College vezetőjét. Ugyanekkor a díszdoktori címmel tüntette ki Schalom Asch-t, Denby tanárt és H. P. Mendes rabbit.

— **Tagfelvétel a Pesti Chevra Kadisanál.** Öt évi szünetelés után ismét tagavató ünnepet tartott a Pesti Chevra Kadisa. Krámer Miksa elnök és dr. Dési Géza alelnök beszéde után dr. Endrei S. Henrik, a Chevra igazgatója fogadta a felvételre jelentkezőket, akik sorában közéletünk sok kiválósága járult avató kézfogásra a Chevra elnöke elé. Tagja lett többek között a Chevrának Zsolt Béla, a kiváló publicista, Bálint Lajos, a neves dramaturg, Halász Ernő, a Magyar Hirlap népszerű munkatársa, dr. Jellinek Ede, a járásbíró, alelnök, dr. Gellért Ottó Őtáblabíró, dr. Biró Benedek ny. számvevőszéki tanácselnök és Gózon Gyula, a Nemzeti Színház prominens tagja.

— **Dr. Edelstein Bertalan emlékezete.** Kegyeletes ünnepség keretében emlékezett meg Buda zsidósága megdicsőült lelkipásztorára, dr. Edelstein Bertalan halálának harmadik évfordulójáról. Május 29-én, szombaton este a Zsigmond utcai templomban Bilitzer Ernő kántor és a kórus éneke után dr. Vidor Pál főrabbi emlékezett meg nagy tanítómesteréről és elődjéről, aki mint Elijáhu próféta van jelen azokban a zsidó közösségekben, amelyekben róla beszélnek, ahol emléket ápolják. Másnap, vasárnap délelőtt a farkasréti temetőben jelent meg dr. Edelstein Bertalan sírjánál a Budai Hitközség előljárósága és híveinek nagy tömege, ahol Sirota Sándor főkántor El mólé rachamim-ja után dr. Kiss Arnold vezető főrabbi mondott kaddist.

— **Megjelent a Magyar Izrael új száma.** Az Országos Rabbiegyesület közgyűlésének új száma gazdag és változatos tartalommal jelent meg. A közlőny érdekes közleményeit dr. Hevesi Simon, dr. Goldberger Izidor, dr. Wallenstein Zoltán, dr. Kiss Arnold, dr. Silberfeld Jakab, dr. Groszmann Zsigmond, dr. Kálmán Ödön, Feigl L. H., dr. Wolf József, dr. Schulez Fülöp, dr. Grün Albert, dr. Vidor Pál, dr. Hevesi Ferenc és dr. Farkas József írták.

— **Doktorráavatás.** Scheiber Sándort, a rabbiszeminárium tehetséges növendékét, akinek már több nagy tudásra valló művét olvashattuk nyomtatásban a napokban avatták doktorrá. Dr. Scheiber Sándor a VIII. ker. kerület köztisztviselőinek örvendő és tudós rabbijának dr. Scheiber Lajosnak fia.

— **A községkerületi elnökök ülése.** A községkerületi elnökök tanácsa május 20-án Stern Samu, az Országos Iroda elnökének elnöklete alatt ülést tartott, mely alkalommal Stern Samut ismét az Országos Iroda elnökévé, Szántó Jenőt pedig alelnökké választották. A két megválasztott az ismét rájuk ruházott tisztséget meglepetésszerűen elfogadta.

— **A pécsi izr. hitközség választása.** Május 30-án tartotta nagy érdeklődés mellett a pécsi izr. hitközség alakuló ülést, amelyen egyhangú lelkesedéssel immár negyedszer választotta elnökévé dr. Deutsch Zsigmondot. Alelnök lett ugyancsak egyhangulag dr. Wallerstein Bódog főorvos. Megválasztottak még 12 tagú előljáróságot. Az új vezetőséget Benkő József választási elnök, majd dr. Wallenstein Zoltán főrabbi üdvözölte meleg szavakkal. Dr. Wolff Mór a közgyűlés osztatlan elismerését és köszönetét fejezte ki Benkő Józsefnek, a választások nagyszerű levezetéséért. A közgyűlés 12 iskolaszéki tagot választott.

*

Házasság. Ifj. Balázs Dezső dr. az ismert jogi író Magda leánya, Blockner Izidornak, a patinás Block-Hirdető Iroda jótékonyágáról ismert alapítójának, Blockner Izidornak unokája, május 28-án a Dohány-utcai templomban házasságot kötött Dinner Lászlóval, Dinner A. Emil, a pesti hitközség előljáróhelyettesének fiával. Az esketési szertartást nagy és előkelő közönség jelenlétében Fischer Gyula főrabbi végezte.

Rosenbaum Miklós tállyai főrabbi június 1-én vezette oltár elé Katz Franciskát, néhai Katz Áron nyitirai főrabbi leányát.

Diamant Ármin az Alberti-irsai chevra kadisa köztisztviselőiben álló elnökének és nejének leányát Erzsébetet május 23-án vezette oltárhoz, az Alberti-irsai templomban Diamant József (Veesés) az Ulrich B. J. cég tisztviselője.

Templomi aranyhímzések

frigszekerény-függöny

tóráköppeny

művészi kivitelben készülnek.

Steiner Árminné

Budapest, Király-utca 8.

Kivánatra anyagminták és árajánlatok díjtalanul.

Lo Bagola

- egy néger zsidó története

Krisztus után 70-ben lerombolják Herodes templomát és a zsidókat küziük Palesztinából. Egyrésziük Észak-Afrika partjaira menekül, azután az évszázadok folyamán a Szahara felé szivárog, elkerül Timbukta és a Niger folyótól délre fekvő dzsungelkebe. Elkeverednek a négekkel, bőrük sötét, meztelenül járnak, semmiben sem különböznek a többi oserdőlakó négertől. Vadak, babonások, de zsidó jellegüket azért megtartják. Ragaszkodnak Mózes törvényeire, a régi zsidó hagyományokhoz, megülik a nagy ünnepeket, rabbijaik vannak, akiknek egyházi uralmát elismerik, gyermekeiket körülméltetik.

Ezeknek az Ondo-erdő rengetegeknek mélyén élő zsidó törzseknek egyikéhez tartozik *Bata Kintai Amgoza Ibn Lo Bagola*, aki a sors különös szeszélyéből elkerül előbb Angliába, majd Amerikába. Elméneit, életének furcsa folyását a civilizálódott vadember könyvben írja le, mely páratlan a maga nemében. Nemesak azt tárja elénk a könyv, hogyan látja a civilizálótlan, majd a civilizációtól érintett vadember a fehér civilizációt, hanem sok fontos és érdekes dokumentummal szolgál az önéletrajz az afrikai néger zsidóknak életéről szokásairól.

Az Ondo-erdő mélyén fekszik Lo Bagola faluja, Nadaghusah. A lakosság egy része fetisimádó pogány, egy része zsidó. Élelmődben a zsidók, akiket a nép Emo-Yo-Quamnak, az idegen népnek nevez, mindenben teljesen azonosak a velük élő pogányokkal. Vadak, babonások, hisznek a varázslóban, többnejűek. Magukat B'nai Efraimnak, Efraim gyermekeinek nevezik. Tórájuk arameus nyelvű, nem írott, hanem forró vassal pergamentbe égetett. Ugyanaz az eredeti törétekeres, melyet 18 évszázaddal ezelőtt kivándorlásukkor magukkal hoztak. A nép nemesak Nadaghusahban él, hanem összesen husz faluban. Mintegy kétezer lelket számlálnak. Hét különböző családból származnak és hét rabbijuk van. A rabbik öröklék tisztségeiket. Ők felelősek a nép vallásos, erkölcsi neveléséért. A nép igen vallásos, betű szerint ragaszkodik a törvényekhez. A Talmudot nem ismerik, sem a bibliának a tórán kívül eső részét. Ünnepeik a Peszach, a Sevuosz, a Ros-Hassonoh, a Jom-Kippur és a Szukkosz. Etréni törvényekre nincs szükségük, mert a hus és tej élvezete ismeretlen előttük. Hust csak a husvétli áldozatok idején fogyasztanak, de csak a hét rabbi és családjai, a nép soha.

Templomuk a Szentek Szentje, melyben a Tórát őrzik. Évenként csak egyszer nyitják ki, Jom-Kippur napján, de a rabbik szombaton is beléphetnek. Bent hangosan imádkoznak és a nép a templomon kívül mondja utánuk az imákat.

A tórát éjjel-nappal egy rabbi őrzik, hogy megővja a profanizálástól és másvallású idegenektől, vagy a törzs máshtú tagjaitól, de azért is, nehogy valamelyik zsidó vallásos rajongásában kezevel érintse vagy megésokolja.

Ebből a környezetből kerül Lo Bagola kisgyerek korában Európába. Itt, Glasgowban nagy meglepetéssel jön rá, hogy vannak fehér zsidók is. Elkerül egy zsinagógába és örömmel hallja az ismerős héber szavakat. Maga is elkezdi mondani az ima szavait, mire az ottlevők fel figyelnek rá és olyan izgatottan kezdik kérdezgetni, hogy a néger fiucska megijed és elmenekül.

Zsidó történeti Képek

ÖSSZEÁLLITOTTA: RÉTI SÁNDOR

Lapok a

strassburgi krónikából

IX.

1349-et írtak, mikor a világon a halálnak olyan aratása volt, mint soha annak előtte. Végigvonult egész Európán, a tengeren innen és túl. A pogányságban nagyobb volt a halálozás, mint a kereszténységben. Volt ország, amelyik teljesen kihalt, megszűnt létezni. Partra vetett a tenger sok hajót, teli drágaságokkal, de utasai halottak voltak. Marsiliában meghalt a püspök, a papok, a szerzetesek, a lakosság fele. Más birodalmakban és városokban az emberek borzalmasan megriktultak. Az avignoni pápa egy kamrácskába zárkózott, senkit sem engedett magához és tüzet gyújtott, hogy a pestis csiráit kiirtsa.

Honnan ez a nagy istenítélet? — senki sem tudta. Orvosok, nagy bölcsök Isten akaratának tekintették. Amint az egyik helyen felütötte tanáját, másutt is jelentkezett. Némely helyen egy évig pusztított a dögvész. 1349 nyarán Strassburgba jött a pusztító vész, melynek több mint 15,000 ember esett áldozatul.

A pestisért természetesen újra a zsidókat kezdték szidalmazni, hogy ők a nagy pusztító halálvész okai, megmérgezték a kutakat. Ezért a legtöbb zsidót, különösen Németországban, megégették, csak Avignonban találtak védelmet a pápa védőszárnai alatt. Majd Bernben, Zoffingenben kinpádon gyötörték a zsidókat, akik ily borzalmak közepette inkább mindent magukra váltaltak, csak hogy a kínzó gyötrelmekről megszabaduljanak. Természetesen ők is máglyára kerültek. Majd írtak Strassburgba, Baselbe, Freiburgba, hogy ők is égessék el zsidóikat. Ezekben a városokban a tanács nem tulajdonított komoly alapot a zsidók elleni rágalomnak. Baselban azonban megtörtént, hogy a csöcselék, mely a műveltség igen

Sokáig nincs további érintkezése zsidókkal mindaddig, amíg ki nem tör a világháború. Ekkor Amerikában van, ahol belép a cionista szervezetbe, melynek segítségével, mint verbuváló, a hadsereghez kerül. A Palesztinába induló angol hadseregben toboroz zsidókat. Később ő maga is katona lesz. A katonaságnál sok keserűségen megy át, mert még a zsidóknak is megvan a minden amerikai jellemző előítélet a négekkel szemben és Lo Bagolát nem akarják zsidónak elismerni, mert szégyelik, hogy néger. A háború végén ő is leszerel és visszatér Amerikába, ahol jelenleg is él és ahol előadásokból tartja fenn magát. Előadásainak anyagából írta meg önéletrajzát, mely most jelent meg magyar nyelven is Pásztor Árpád nagyszerű, társszerzői jelentőségű fordításában, az Estlapok kiadásában. h. s.

alacsony fokán állott, a városháza elé vonult és követelte a városi tanácstól a zsidók elejétését és azt, hogy 200 évig ne telepedhessenek ott le. A szomszédos országokban börtönbe vetették a zsidókat. Majd Beneventben jöttek össze, hol a strassburgi püspök, Elzász urai és követői is megjelentek. Itt a strassburgiak megkérdezték, mi a szándékuk a zsidókkal. A strassburgiak nem tudtak semmit a zsidók rovására. Erre kigúnnyolták őket s a birodalom urai megállapodtak a zsidók megsemmisítésében, hogy a parasztok fogják össze, szűriák agyon vagy fojtsák meg őket.

Strassburg város tanácsa kímélni akarta a zsidókat. Erre lázadás tört ki a tanács ellen, amelyet letettek és az új tanács szívesen tett eleget a felkelők akaratainak. A történet utáni hét péntek-jén összefogták a zsidókat és másnap máglyán égették el őket. Két-százazerre tehető az elégették száma. Akik megkeresztelkedtek, életben maradtak. Sok gyereket szülei keresték, kik megkeresztelkedtek, kiemelték a máglyákról. Adóságaikat kifizették velük, a zsidók vagyonát, pénzét lefoglalták és a kézművesek közül nagyon sokan nem fogadták el a rájuk eső részt, hanem az egyháznak adományozták gyóntató papjaik tanácsára.

Ez volt a strassburgi autodafé története. Ugyanez évben a Rajnamenti városokban is megismétlődtek ez események. A városokban hol itéletek alapján, hol itéletek nélkül vitték a zsidókat máglyára. Strassburgban arra a megállapodásra jutottak, hogy 100 évig nem szabad zsidót a városba beengedni. Végeredményben is 20 év után új-ból megengedték a zsidók letelepedését Strassburgban.

Ujonnan iratott

nagy Tóra
eladó.

Cim: a kiadóhivatalban.

Egy lélek — egy világ

Irtá: Dr. LINKSZ IZSÁK, községi főrabbi

A zsolnárköltő hirdeti: „Nagyon feltűnő nekem minden parancsolat, lelkem azért őrzi meg azokat”. E vers értelme a következő: Ha a bibliával foglalkozunk, első pillanatra esodálkozunk, hogy milyen tanokat hirdet. Ha azonban alaposan tanulmányozzuk a parancsolatot, belátjuk, hogy burkoltan nagy igazságokra hívja fel figyelmünket.

Ez áll Mózes V. könyvének 21. fejezetére is. Ott ezt olvassuk: Ha találunk megöltet a földön és nem tudják, ki ütötte agyon, menjen a színhelyre a jeruzsálemi szynhedrion öt tagja és — még ha szabad szemmel is látható — mérjenek a városokig, amelyek a halott körül vannak. A legközelebbi város vénei, azaz előjárói vegyenek egy marhaüszőt és szegjék nyakát oly völgyben, amelynek talaja meg nem munkálható. Ezen ceremóniánál legyenek jelen a papok is, az előjárók mossák meg kezeiket és az ott egybesereglettek jelenlétében vallják: Kezeink nem ontották ezen vért, szemekünk nem is látták.

Hát lehetséges-e az, hogy őket e gyilkossággal gyanúsítsák, hogy ők a nép előtt mosakodjanak? E kérdésre Bölcsseink azt felelik, hogy a város előjáróinak szent kötelessége, ha idegent látnak a városban, kenyeret adjanak neki, hogy megörizze testi erejét és kötelességüköt elkövetni, mert minden utazás veszélyes. Lehetséges, ha ezt nem tették s hogy ő nem tudott védekezni, midőn egy gonosz ember megtámadta, — sőt lehetséges, hogy éhségében ő támadott meg valakit és azt megölte. Hogy ők még így közvetve sem okozták a balesetet, azért azt kellett hangoztatniok. Mert egy ember kiontott vére tetemre hívja az egész nemzetet. „Te pedig irtsd ki az ártatlan vérbűnt közepedből, midőn azt teszed, ami helyes az Örökkévaló szemeiben.” Ez a nemzet kötelessége.

A szentírás e törvénye ezen előírásaival szemlélteti a gyilkos szomorú jövőjét, mert ugyanazon sors vár rá, mint az üszőre, melynek nyakát szegték, mely tehát még nem felelt meg rendeltetésének, „mely még nem vont ígát”. A törvény tehát azt tanítja: Ha egy embertársunk áldozatul esik és nem felelt meg rendeltetésének, — ezért menynei Atyánk a kormányt, a város előjáróit és a papokat is felelősségre fogja vonni....

De vannak élő halottak is. Ilyenek azon zsidók, akik elhanyagolják vallásos kötelességeiket, még ha nem is fordítottak hivatalosan hátat a zsidóságnak. Mert a kitértek előbb sem voltak jobb zsidók, mint amilyenek kitérésük után. A kitérés csak megpecsételte előbbi életmódjukat, hamis nézeteiket. Legyünk csak őszinték. Ifjúságunk nagy része nem erkölcsös. Ezért nem kötnek házasságot. A házasságban, sajnos, a statisztika szerint a zsidók vezetnek az „egyék”-ben. Minthogy a vallástalan ember nem

bízik a Mindenható segítségében, ha baj éri, öngyilkosságot követ el. Tízezer katolikusra hét, ezzel szemben tízezer zsidóra kilenc öngyilkos esik”. A zsidó népiskolák néptelenek. A legutóbbi tíz évben 28.788 fővel fogyott a magyar zsidóság. És mi még mindig azt hisszük, hogy csak a nyilvános hitelhagyás a zsidóság átka, hogy „jó zsidó”, aki hitközségi adót fizet és templomba siet mazkirhoz. Őt még befolyásolják a vallásos szülői ház hagyományai, de más szellemben nevelt gyermekeit már e kötelék nem vonzza. Jesája próféta szavaival kell e kor zsidóságához fordulni: „Ti süketek, halljátok, ti vakok, idetekintetek és lássatok! De kicsoda vak, ha nem a szolgálóm, s ki más a süket, mint a követem, akit küldök” — (a zsidóság, mely szolgálatomban álljon és hivatásának éljen.) Ósatyáinknak azt hirdette az emberiség Atyja: „A föld összes családjai megáldatnak általad és magzatod által.” Mi járunk tehát a népeknek a jó példával elől. Akinek még zsidó szíve van, annak el kell pirulnia, ha nap-nap után olvassa az újságban, hogy hitrokoinak defraudálnak, csalnak s öngyilkosok. Ezek is — mert még nem tértek ki — jó zsidók??

Az idézett szentírás törvényébrezze az Irodák vezetőit, a hitközségek előjáróit és a papokat azon tudatra, hogy az élő halottakért is ők felelősek. Mert nemcsak kenyér kell a megélhetésre, hanem jámborság, bizalom, hűség és komolyság. Azért fogjon kezét a ház az iskolával. Legyenek lelkiismeretes lelki pásztoraik és tanítóink. Legyenek belátással bíró atyák és anyák. Legyenek a zsidó tudomány szeretetétől áthatott előjáróink. Fordítsanak az Irodák nagyobb figyelmet a zsidó szellem ápolására. Szeressük egymást igazán. A jámborok egy városban fontolják meg, hogy ők is felelősek azért, ha ugyanazon városban akárcsak egy is kitér, csal, lop. Egy lelkes ember is tehet sokat. B. e. Sámson Ráfael Hirsch tanítja: „Noch ist keine Wahrheit durch die Macht der Gegner, immer nur durch die Schwäche ihrer Freunde verloren gegangen”. (Ges. Schr. V. 290). Szeretném, ha e szótzatmat minden felekezeti újság tovább adná olvasóinak, „mert aki egy lelket ment meg, az egy világot mentett meg.”

Roosevelt Amerika zsidó hadviseltjeihez. Amerika zsidó hadviseltjeinek szövetsége emléktisztiztetletet rendezett a háború hősi halottai emlékezetére, melyet 4000 zsidó hadviselt díszszemléje előzött meg. Az emlékünnepek alkalmával Franklin D. Roosevelt üzenetet intézett a szövetséghez, melyben meleg szavakkal emelte ki „a zsidók büszke teljesítményeit a haza érdekében.”

— A Kispesti Izr. Jótékony Nőegylet évi jelentése. A felekezeti megértés és együttműködés szép példáját adja a Kispesti Izr. Nőegylet évi jelentése, mely kiemeli azt a megértő és szíves támogatást, amelyben a Nőegylet Kispest városa, illetve polgármestere dr. Molnár József s a népjóléti ügyosztály vezetője dr. Bezeréti József részéről részeseül. Dr. Molnár József polgármester évek óta figyelemmel és elismeréssel kíséri a Nőegylet karitatív működését és a Nőegylet rituális népkonyháját a város jelentős havi hozzájárulással segíti. Ebben a szellemben mozdítja elő a Nőegylet munkáját dr. Bezeréti József ügyosztályvezető is, aki támogatja és könnyíti a kispesti szegényügy és nyomorenyhítés nehéz munkáját. A nőegylet egyébként április havában tartotta tisztújító közgyűlését, amelyen elnökölde özv. Haász Miksánét, alelnökké Fischef Henriknét és Herceg Sománét, titkárrá dr. Földényi Ferencet, pénztárossá Kovács Józsefnét, ellenőrké Frisch Márnét, Ungár Sándornét, Gergely Nándornét, jegyzővé dr. Ártándi Józsefet választották. A közgyűlés nagy lelkesedéssel tette magáévá özv. Haász Miksáné elnökszasszony indítványát, hogy a Nőegylet a nyári iskolai szünet alatt a szegénysorsú leányövendékek részére foglalkoztatót állítson fel.

— A Minosz május 31-én, diszelnökasszonya Stern Samuné emlékére gyászünnepelet rendezett, melynek megnyitóbeszédét dr. Baracs Marcellné, a Minosz elnökasszonya, az emlékbeszédet pedig Vészi Józsefné, a Pesti Izr. Nőegylet elnökasszonya mondta. Beregi Oszkár szavalt. Este 7 órakor a pesti izr. hitközség előjárósága gyászistentiztetletet tartott Stern

— Fronthareos zászlóavatás Battonyán. Battonya arról ismert, hogy 7 bevett felekezethez tartozik lakossága, 7 templom és 7 pap hirdeti Isten egységét és szolgálja a felekezeti békét. Ennek bizonyosága a fronthareos zászlóavatás is. Pünkösdi hétfőjén a mazkir ima után a zsidó templomban áldatta meg a zászlót a csoport becsületes tőrekvési elnöksége. A szószeréről Durchschlag főrabbi mélyen átértett beszéddel áldotta meg ezt a dicsőséges jelvényt. Emlékezetes marad e templomi ünepség mindenki előtt s példatadó arra, miként kell szolgálni felekezetközi békés munkával a magyar ujjaszületést.

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

(5)

Vagy ötven év előtt, szigorlóorvos koromban gróf *Cziráky* Antal belső titkos tanácsos, a Magyar Általános Hitelbank későbbi elnöke, a lovasberényi majorátus tulajdonosa, ez a felvilágosodott, finomlelkű főúr *Házy* Alajos nyugalmazott plébános és csekélységemet kérte fel arra, hogy rendezzük a grófi levéltárt. Hiába védekeztem ellene azzal, hogy az ilyen munka szakértő történetkutatóra tartozik, nem engedett és vállalom kellett a megtisztelő megbízatást. De nem bántam meg a fáradságos munkát. Száz és százszámra találtam a levéltárban értékesnél értékesebb okmányokat, de azok közül csak párat, a zsidóságra vonatkozót, említek fel. Még most is fájlalom, hogy azok közül csak néhányat másoltam le.

Mióta laknak zsidók lovasberényben, ez pontosan meg nem állapítható. Mint *Neumann* Sándor értékes munkájában kimutatja, a zsidók itt tartózkodásának legelső nyomai a török hódoltság idejére vezetnek, midőn a község a budai basa birtoka volt. A törökök kiűzése után *Heister Sigebert* osztrák tábornok birtokába került Lovasberény s ő a községet később *Fleischmann* Anselm császári hadi tanácsosnak adta el. Ekkor már, az 1700-as évek idején rendezett hitközség volt Lovasberényben, mert ő, a kereskedelem előmozdítása céljából nagyban elősegítette a zsidók lakhatását és tömeges letelepedését azzal, hogy két nagy bérházat — melyet a nép „zsidó fabrikának” nevezett el — építtetett számukra. Ezenkívül helyet adott az 1720-ban épült hatalmas mórstílusú templom számára, mely még jelenleg is fennáll, de a hitközség annyira elnéptelenedett, hogy még ünnepek alkalmával is alig akad annyi hívő, hogy az egyházi szertartásokat meg lehessen tartani. Magyarországon ezen időben — mint *Neumann* írja, — a zsidók helyzete a legkedvezőbb a főúri birtokokon volt. Számos zsidó község élvezte ez időben a főurak védelmét, mint Tata, Komárom, Szentgrót, Sopron stb. Általános tünet különben felekezettünk szomorú történetében, hogy — mint ma is — az irigység és gyűlölet inkább a zsidóság egyetemét illette, míg ellenben egyesek, sőt hitközségek a legsötétebb időkben is befolyásra tettek szert. És legtöbbször azon

keresztény vezető férfiak, főurak, kik egyébként zsidógyűlöletükről voltak nevezetesek, a saját területükön lakó zsidókkal jól bántak, akárcsak most. Lovasberény népe a zsidósággal mindenkor a legjobb egyetértésben élt, bármily zavaros és gyűlölködő idők következtek. Ebben nagy érdemük volt a gróf *Cziráky*knak, akik 1730 óta bírják a lovasberényi majorátust. A letelepülő zsidók a földesúri birtokokon, így Lovasberényben sem végeztek dologi kötelezettségeket és úrbéri és türelmi adójukat a birtoktulajdonosnak pénzben rótták le. Így a lovasberényi hitközség a földesúrnak évi 872 forintot fizetett türelmi adóként és a zsinagóga és temető helyének átengedéseért évi 43 forintot. *Fleischmann* báró 1780-ban gróf *Cziráky* Józsefnek adta el a lovasberényi birtokot 45 ezer forintért s ez óta, tehát kétszáz év óta laknak a *Cziráky* grófok Lovasberényben. A család minden tagja ezen hosszú idő óta mindenkor megértést és nagy jóindulatot mutatott a zsidóság iránt és sohasem túrték, hogy a községben a zsidógyűlölet lábra kapjon. *Cziráky* József gróf 28 házat építtetett a zsidók részére s mindenkép kezükre járt, hogy mindjobban virágzó kereskedelmet űzhessenek. Jóindulatának jellemzőképp felemlítem, hogy a zsidósággal kötött szerződésében — kétszáz év előtt! — a szabad vallásgyakorlatot biztosítja a zsidóknak, megengedi az úgynevezett szombatzi zsinór felállítását, azaz azon utcákban, ahol a zsidók nagyobb számban laknak, joguk volt péntek estétől szombat estig azokat zsinórral elzární, hogy kocsik és más vallásúak őket áhítatukban ne zavarhassák. Ünnepi alkalmakra megengedte, hogy a zsidók a templom és házaik feldíszítésére és sátrak készítésére erdejéből tetszés szerint lombot szedhessenek díjtalanul. Templom, temető és rituális fürdő céljaira telket engedett át s ezekért a zsidók szóba sem jöhet, kis bért fizettek, végül liberális gondolkodását bizonyítja, hogy idegen zsidók letelepedésére is adott engedélyt. Állandóan élénk és nagy jóakaratra valló figyelemmel kísérte a zsidóság fejlődését és azt mindenképen előmozdította, mindez most szinte lehetetlennek tűnik fel előttünk.

Cziráky József gróf halála után

Cziráky György gróf vette át az uradalmat. Az ő kérelmére *Mária Terézia* királyné évi négy országos vásárra adott Lovasberénynek engedélyt s ezen körülmény a zsidóság megélhetését lényegesen megkönnyítette.

Cziráky György grófnak 1775-ben bekövetkezett halála után öccse, *Cziráky* László gróf vette át az uradalmat, aki a zsidókkal kötött szerződésében külön hangsúlyozta, hogy a zsidóság háborítatlanul gyakorolhatja vallását, kóser hást árusíthatnak mézarszékekben, kóser bort árusíthatnak és az elődei által nyújtott összes kedvezményeket biztosította. Megengedte, hogy idegenből zsidók telepedhetnek le s ezek évente 2 forintot tartoznak fizetni. Újévkor köteles volt a község 25 font kávé, 50 font cukrot, 2 font rizst, valamint Márton napkor 3 ludat szállítani a földesúrnak.

Ekkor már virágzó volt a lovasberényi hitközség, melynek tagjai között ott látjuk a báró *Herczogok*, budai *Goldbergerek*, *Baumgartenek*, *Brachfeldek* őseit, kiknek utódai később mind Pestre költöztek.

(Folytatjuk.)

Puskin és a héber nyelv

Páris, 1937. május

Egy Párisban megjelenő orosz folyóirat, a *La Russie Illustrée* egyik legutóbbi számát *Puskin*, a nagy orosz költő emlékének szenteli. Az egyik cikk *Puskin*et, mint philológust mutatja be, aki tizenhat nyelvet beszélt, többek között a hébert is.

Ennek illusztrálásául az orosz folyóirat két érdekes dokumentumot közöl, melyek azt bizonyítják, hogy *Puskin* legalább is foglalkozott a héber nyelvvel. A dokumentumok: két papírlap, melyek az *Eugen Onyegin* irójának kézírásával héber nyelvgyakorlatokat tartalmaznak. Az egyik a héber betűsört látjuk, szembeállítva a görög és latin betűsorrall. Rendkívül érdekes, hogy a kiejtés, melyet *Puskin* latin vagy cirill betűkkel az egyes szavak mellé feljegyzett, nem amint természetes lett volna — az askenázi, hanem a szefard beszédmódhoz alkalmazkodik.

Érdekes volna ezek után megállapítani, milyen messze haladt a nagy költő a héber nyelv ismeretében és eljutott-e odáig, hogy eredetében érthessen meg egy bibliai szöveget.